

መሠረታዊ የኢትዮጵያ ጥበቃ ምክር ቤት

Proudly
brought
to you
by

www.benyamhik.wordpress
.com

ለኢትዮጵያ መሠረታዊ
የሰው ሕይወት ሥልጠና የተዘጋጀ

ታህሳሥ 1978
አዲስ አበባ

መሠረታዊ የኢትዮጵያ ጥበቃ ስርዓት

ለአዲሪክ መሠረታዊ
የሰው ኃይል ሥልጠና የተዘጋጀ

ታህሣሥ 1978
አዲስ አበባ

መ ገ ጢ ያ.....	1
1. የኢትዮጵያ ምድር ተፈጥሮአዊ ባህርይ ያት.....	3
1.1 ኢትዮጵያዊ አቀማመጥ መጠንና ወሰን.....	3
1.2 ኢትዮጵያዊ አፈጣጠርና የማከራ ሀብት...	5
1.2.1 ኢትዮጵያዊ ታሪካዊ ሂደቶች.....	5
1.2.2 የማከራ ሀብት ከምቹትና ሥርዓት..	9
1.3 የኢትዮጵያ መልከወ ምድር.....	10
1.3.1 መልከወ ምድርዊ ክፍፍል.....	10
1.3.1.1 የሰዎች ሽለቆ.....	11
1.3.1.2 የምዕራብ ከፍተኛና ዝቅተኛ መሬቶች.....	13
1.3.1.3 የደቡብ ምሥራቅ ከፍተኛና ዝቅተኛ መሬቶች.....	16
1.3.2 የኢትዮጵያ ወንዞችና የፍሳሽ ሥርዓቶች...	17
1.3.2.1 ወንዞች.....	17
1.3.2.2 የፍሳሽ ሥርዓቶችና የውሀ ሀብት	17
2. የኢትዮጵያ የአየር ንብረት.....	23
2.1 የአየር መቀት ሁኔታ.....	24
2.2 የዝናብ ሁኔታ.....	25
2.2.1 ወቅታዊ የዝናብ ሥርዓት.....	25
2.2.2 የኢትዮጵያ ዝናብ የሥፍራ ሥርዓት...	27

2.3 የዘናብ አባተማማኝነትና ደርቆ.....	27
2.4 የተፈጥሮ አጽዋት.....	29
2.5 አፈር.....	31
2.5.1 የአፈር ሥርዓት.....	31
2.5.2 የአፈር መሸርሸር.....	33
2.6 አራዊት.....	34
2.7 የአጽዋት የአፈርና የአራዊት አንባባቢ....	35
3. የኢትዮጵያ ሕዝብ ጭገራ.....	36
3.1 የኢትዮጵያ ሕዝብ ሥርዓትና አባረር....	36
3.2 የገጠር አሠራር.....	39
3.3 በተዋቸ.....	40
4. የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ጭገራ ያዊ ባህር ያት....	42
4.1 ገብርና.....	42
4.1.1 ቀደመ አባዩት ገብርና.....	43
4.1.2 ደኅረ አባዩት ገብርና.....	45
4.1.3 የኢትዮጵያ ገብርና ዓይነትና አደረጃጀት.....	47
4.2 ኢንዱስትሪና መገናኛ ጭገራ ያዊ ባህር ያት.....	50
4.2.1 የዘመናዊ ኢንዱስትሪ ሥርዓት.....	53
4.2.2 ተራገባጋሪነትና መገናኛ.....	54
References	57
አባሪዎች /ከርታ 1-8 /.....	59-66

መ ገ ሲ ያ

በማንኛውም ደረጃ በሀገር ለማት እንቅስቃሴ ውስጥ የሚገኙት ዜጎች በሀገሪቱ የሚከሰቱ ጥያቄዎችን በሀገር ያት ሲያንብቡ ጠቀላላ እውቀትና መሠረታዊ ገንዘብ የገደቡ ያስፈልጋቸዋል፡፡ የዚህ ጽሁፍ ይዘት መሠረታዊ ሀሳብም ይህ ነው፡፡

ለዩ ለዩ የሚከሰቱ ጥያቄዎች እንዲቀንሱ የት እንደተሠራው ማጠቃለያ፡ እንዲሁም ዓይነት ሥርዓት ከሌለው ጋር ያለውን ተዛምዶ መለየት፡ በምድር ላይ የምናያቸው ተለዋዋጭና ተንቀሳቃሽ ነገሮችና ክስተቶች የሚገኝባቸውን ኃይልና ሥርዓታቸውን መገንዘብ፡ ወደፊት ምን ዓይነት ሥርዓት ሊከሰት እንደሚችል መገመትና በመጨረሻም ከሁሉም በላይ ደገፍ ሚክራል ያዊ ሥርዓትን ለሀገርና ለሕዝብ ጥቅም በሚመች መንገድ መቀየርና መመራት ናቸው፡፡

በዚህ ጽሁፍ የኢትዮጵያን ሕዝባዊ ሕዝብና ሕገመንግሥቱን ለመገንባት በምናደርገው ትግል ውስጥ አጋዥ የሚሆኑ መሠረታዊ የኢትዮጵያ ሚክራል እውቀት ለማቀረብ ተከታይ ነን፡፡

ከሕዝባዊት ሕዝብና ሕገመንግሥቱን ለመገንባት ኢትዮጵያ ምሥረታ የሰጠው ኃይል ዝግጅትና ሥልጠና ፕሮግራም መሠረታዊ ዓላማና ከሚኖረው የሥልጠና ጊዜ አንፃር ሲታይ በጣም ዘርዘር ወደሆኑ ጉዳዮች ውስጥ መገባት አስተያየት፡፡ የበለጠ ለማንበብና ብዙ ለማጥናት ለምንፈልግና ለምንቀል ገን እንደመንደርደሪያ ለገጠቀምበት እንቅስቃሴ፡፡ ለዚህ ሲባል ይህን ጽሁፍ ለማጠናቀር የተጠቀምንባቸው በለዩ ለዩ ደረጃ የተዘጋጁ የኢትዮጵያ ሚክራል ማስተማሪያዎችና የምርመራ ሥራዎች ለብዛኛቱ በጽሁፉ መጨረሻ ላይ ተዘርዝረዋል፡፡

በዚህ ጽሁፍ

- የኢትዮጵያ የተፈጥሮና የባሕር ሊከናወኑ ሚክራል ያዊ ሥርዓት ምን ይመስላል? የዚህ ሥርዓት ምክንያት ምንድነው?

- የኢትዮጵያ ለዩ ለዩ ለካቢኒያት የወደፊት የሰማት ተስፋ ምን ሊሆን ይችላል?

- የምንገነባት ሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ
ለሕዝቧ ሁሉ በአኩላነት ሊፃረሩ የሚችሉ የልማት ሥርዓት
እንዲኖሩት የሚያስችሉ ሂሳብ ፈጽሞ ሁኔታዎች ምን ይመስ
ላሉ?

- የተዘጋጁ የተፈጥሮና የሰጪዎች ሊከናወኑት ሥርዓት ለመለወጥና
ለመቀየሩ በአብዮታዊነት ሂደት ውስጥ ምን ተከናውኗል? ወደ
ፊት ምን ቢደረግ ይሻላል? ለሚሉ ለመሰባሰቡ ጥያቄዎች
መልስ ለማስሰጠል እንደገና ኢትዮጵያን ቢጠቃለይ ከጠረፍ
ጠረፍ ባይነሱ ህሊና ለመቃኘት የሚያስችል እውቀት እንዲኖረን
መከራ ተደርጓል::

1. የኢትዮጵያ ምድር ተፈጥሮአዊ ባህር ያት

1.1 ጂኦግራፊያዊ አቀማመጥ መጠንና ወሰን

ከብ በሆነቸው ምድር ላይ ሀገሮቻና ሥፍራዎቻ ያለባቸው አቀማመጥ በተለያዩ መንገዶች ይገለጻሉ፡፡ ከነዚህ የመገለጫ ዘዴዎች ሁሉ የተለመደው የአስተርኖሚያዊ አቀማመጥ ይባላል፡፡ ከዚህ የአቀማመጥ መገለጫ ዘዴ የሳቲተላይትና የሌንግቲዩድ መስመሮችን እንጠቀማለን፡፡ በዚህ አገላለጽ ኢትዮጵያ ከ3 ሰዓት ሳቲተላይት እስከ 18 ሰዓት ሳቲተላይት /ከዋ ያሉ እስከ ራስ ካሳር/ ና ከ33 ምሥራቅ ሌንግቲዩድ እስከ 48 ምሥራቅ ሌንግቲዩድ /ከአኮባ እካባቢ እስከ የመጨረሻው ምሥራቃዊ የጠረፍ ጥቅ/ ባለው ሥፍራ ተገኛለች፡፡

የአንድ ሀገር ጂኦግራፊያዊ አቀማመጥ በሀገሪቱ የተፈጥሮና የቦጂዩ ኢኮኖሚ ሁኔታ ላይ በዙ ተጽዕኖ ሊኖረው ይችላል፡፡ ለምሳሌ የአየር ንብረት ሁኔታ፣ የዓለም አቀፋዊ ንግድነት ሁኔታ፣ የተራንስፖርት ሁኔታ ከባድ ጥቂቶች ናቸው፡፡

ኢትዮጵያ 1,233,600 ስኩዌር ኪሎ ሜትር ስፋት ያላት ሀገር ስትሆን በአስተዳደራዊ ክፍፍል መጠናቸው በሚለያይ 14 ክፍለ ሀገራት፣ 102 አውራጃዎችና 580 ወረዳዎች ትከፋፈላለች፡፡

ኢትዮጵያ አራት ሀገሮቻንና የቀይ ባህርን ታገራበታለች፡፡ የዚህ ወሰን ጠቀላላ ዙሪያ ርዝመት ወደ 6,000 ኪሎ ሜትር ያህል ይሆናል፡፡ /ካርታ 1/

የኢትዮጵያ-ሱዳን ወሰን	2,220 ኪ.ሜ.
የኢትዮጵያ-ኢጣል ወሰን	760 ኪ.ሜ.
የኢትዮጵያ-ሶማሊያ ወሰን	1,600 ኪ.ሜ.
የኢትዮጵያ-ጅቡቲ ወሰን	420 ኪ.ሜ.
የቀይ ባህር ጠረፍ መስመር	<u>1,000 ኪ.ሜ.</u>
ጠቀላላ	<u><u>6,000 ኪ.ሜ.</u></u>

ከዚህ ነጥብ ጋር በሌሊት የጸያ የወሰን ክልል ታሪካዊ እውቀት አንጻንዬ ነጥቦችን እንመልከት፡፡ የሀገሮች ደንብር ሁሉ በሦስት አባይት ሁኔታዎች መሠረት የተከለሉ ናቸው፡፡

እነዚህም፡

ሀ/ የተፈጥሮ ደንቦች /ወሰኖች/ ለምሳሌ ወንዞች፣ ተራሮች፣ ሐይቆች ወዘተ

ለ/ የጉሳዎችና ብሔረሰቦች አሰፋፈር ደንቦች /ወሰኖች/

ለ/ በካርታ ላይ የተወሰኑ ነጥቦችን በመውሰድ በመስመር በጥያቄ የተሠሩ ናቸው፡፡

በመሠረት የሀገሮች ደንብር በተፈጥሮ የተሰጠ ሳይሆን በታሪካዊ በውስጣቸው ከወጣዊ ኃይሎች ጋር በሚያደርጉት ተገል የሚፈጠር የየታሪካቸው ሂደት ውጤት ነው፡፡

ዛሬ በብዙ የአፍሪካ ሀገሮች የምናየው ቀጥተኛ ገዢዎች የፈጠሯቸውን ቋንቋዎችን፣ ጉሳዎችንና ብሔረሰቦችን ሰንጥቀው የሚሄዱ ሰው ሠራተኛ ወሰኖችን ነው፡፡ ይህም ለብዙ ገረቤታቸው ሀገሮች የወሰን ገጭት መፈጠርና መናቁ መከንያት ሆኗል፡፡

ኢትዮጵያ ክልሏ ሆኖ የኖረውን ስታስተዳድረው የነበረውን መሪነት ከ1850ው ምዕተ ዓመት ጀምሮ በኃይል ለመውሰድ ብዙ መንገዶችን ወክረው እንደነበር ከታሪክ እንረዳለን፡፡ ይህን ለመከላከል ኢትዮጵያውያን ብዙ መስዋዕትነት የተከፈለባቸው እያሉ ጦርነቶችን ተዋገተዋል፡፡

ኢትዮጵያ በተለይ በአዲዋ ጦርነት በዘመኑ ኃያል የኢምፔሪያል ስት ሀገር በነበረችው በኢጣሊያ ላይ ደላ ከተቀዳጀች በኋላና በ1950ውና በ2050ው ምዕተ ዓመት መጋጠሚያ ላይ ከገረቤቶቿ ጋር በርካታ የደንብር ስምምነቶችን አደርጋ ነበር፡፡ በጊዜው የኢትዮጵያ አዋጣኝ ሀገሮች ከቀጥተኛ ገዢዎች ጋር ነበር፡፡ የሚከተሉትን መጥቀስ

ይቻላል::

1/ 1819 ምኒልክ ነፈሲሲ ሰሙም ነት
በኢትዮጵያና በቀደም የኢጣሊያ ስጣሊ ሳንድ

2/ 1897 የመከንን ሮዴ ሰሙም ነት
በኢትዮጵያና በቀደም የብሪቲሽ ስጣሊ ሳንድ

3/ 1897 የፈረንሳይና ኢትዮጵያ ሰሙም ነት
በጁንታ ኢትዮጵያ ወሰን

4/ በ1896 ና በ1902 ዓ.ም. መካከል በአንገሊዝ መንግሥት በኢትዮጵያና በሱዳን ወሰን ላይ ሰሙም ነት ተደርገው ነበር::

የኢትዮጵያ ዲሞክራሲ የረጅም ጊዜ ታሪክ ሂደት ውጤቶች ናቸው:: በግራቤት፣ ጋር፣ በተለይም በስጣሊያ ተስፋፊዎች ጋር በደንበኛና በገዛት ጥያቄ ላይ ያሳተ አቋም ይኸው ነው::

1.2 ኢስሉምያዊ አፈጣጠርና የማዕድን ሀብት

1.2.1 ኢስሉምያዊ ታሪካዊ ሂደቶች

የአንድ ሀገር መልከዐ ምድራዊ ሁኔታና ባህርይ እንደሌሎች ነገሮችና ከሰባተኛ ሁሉ የማያቋርጥ እንቅስቃሴ ውጤት ነው:: የመሬትን መልከዐ ምድርና ከርሰ ምድር ባህርይ ታት በዘመናት ውስጥ የሚለዋወጡ በተቃራኒ አቅጣጫ የሚሠሩ ሁለት ኃይሎች አሉ:: እነሱም ተከትላቸው ኃይሎች / የምድር ውስጥ ኃይሎች ለምሳሌ አባት ገጥረው የመሬት መነቃነቅ / ና ገራዲየቪናል ኃይሎች / ከምድር ላይ ያሉ መሬት ሽርሽሪ ኃይሎች ለምሳሌ ወንዞች፣ ነፋሶች፣ ባህር፣ በረዶ / ተባለው ይጠራሉ::

በነዚህ ኃይሎች ምክንያት ካለማቋረጥ ረባዓ መሬቶች ሲወሰዱ ግብታዎችና ተራራዎች ሲገረሽሩ፣ በአባት ገጥረውና በመሬት መናወጥ ሲባሉ የምድር ገጽቶች ሲበባበሩ፣ ሲተጣጠፉና ተራራዎች ሲፈጠሩ

የተለያዩ መልክዐ ምድሮች ይፈጠራሉ፡፡ ይህ የመልክዐ ምድር መለዋወጥ ለመገመት በሚያዳግት ረጅም ዘመን የሚሳካ እንዲበላ ጭር ጊዜ ውስጥ የሚታይ አይደለም፡፡

የመሬትን መልክዐ ምድራዊና ከርሱ ምድራዊ ለርዕዩ የምንለ ካበት ጊዜ የሚለሱሚሉ ዋና ዋና ሰለፍ ይባላሉ፡፡ የዚህ የጊዜ ሰለፍ አከፋፈል መሠረት አለቶችን የሚፈጥሩ ማዕደናት ከአንዱ መልክ ወደ ሌላ ለመለወጥ የሚፈቱት ዘመን በዚያ ነው፡፡ ይህ ሂደት በቢሊዮንና በሚሊዮን የሚቆጠሩ ዓመቶችን የሚፈጅ ነው፡፡ በዚህ መሠረት የሚለሱሚሉ ታሪክ በአራት ዋና ዋና ዘመናትና እነሱ ባሉ ክፍለ ዘመናት ተከፋፈለ፡፡ በዚህ የሚለሱሚሉ ታሪክ ውስጥ በየዘመናቱ በምድረ ኢትዮጵያ የነበሩት ክንውኖች እንደሚከተለው ሆኖ እናገኛለን፡፡

1/ የፕሪ ከምብሪያን / ቀደመኪምብራዊ / ዘመን፡-ይህ ዘመን ከ600 ሚሊዮን ዓመት በፊት ጀምሮ እስከ 4.5 ቢሊዮን ዓመት በፊት ያለውን ያጠቃልላል፡፡ ከዘመኑ ርቀው የተነሳ በዚህ ዘመን በላዕላውያን ሚሊዮኖች ክንውን ያለን ዕውቀት በጣም የተወሰነ ነው፡፡ በዚህ ዘመን የኢትዮጵያ ምድር ወጣ ገባ የሚባዛውና ተራራማ እንደነበረ ይታመናል፡፡ የዚህ ዘመን አለቶች የመጀመሪያዎቹ ቀዳሞት አለቶች ናቸው፡፡ አለቶቹም መሠረት አለቶች / ቤዛሚንት ኮምፕሌክስ ወይም ክሪስታላይን አለቶች / እየተባሉ ይጠራሉ፡፡

እነዚህ አለቶች ከዚያ ዘመን በኋላ በሌሎች አለቶች ክምችት የተሸፈኑ ቢሆኑም አለፍ አለፍ ከፍተኛ የወንዝ መሽርሽር በደረሰባቸው በታያቸው በሌላ አለት ባይሸፈኑ በቀሩ ጥቂት አካባቢዎች ተጋለጠ ይታያል፡፡ ለምሳሌ፤ በጉንደር፤ በምዕራብ ኢትዮጵያ በአባይና በገባርቹ ጉዳገ ውስጥ፤ በደቡብ ኢትዮጵያ አለፍ አለፍ በጉሙጉና በሲዳሞ፤ በምሥራቅ ኢትዮጵያ በሰላሳ ክፍለ ሀገር በዋቢ ሸበሌ ወንዝ መነሻ ጉዳገቶች አካባቢ ይታያል፡፡

የኢትዮጵያ የብረት ብረት ማዕደን ሀብት ባንክ ይገኛል፡፡
በዚህ የቅድመ ከምብራዊ አለቶች ጋር የተያያዘ ነው፡፡

2/ የፖሊዌላይክ ዘመን /ከ225-600 ሚሊዮን ዓመት በፊት/

ይህ ከፕሪ ከምብራዊ ዘመን ቀጥሎ ያለው ተከታይ
ዘመን ነው፡፡ ይህ ዘመን ተራራማና ጉርበጥባጣ የነበረው
የፕሪከምብራዊ ገጽ ምድር በማያቋርጥ መሸርሸር ወደ ሜዳ
ማነት የተለወጠበት ዘመን ነበር፡፡ በዚህ ዘመን በኢትዮ
ጵያ የአዲስ አለት መፈጠር እንዳልነበረ ይታወቃል፡፡

3/ የሚዮዘይክ ዘመን /ከ70-225 ሚሊዮን ዓመት በፊት/

በዚህ ዘመን በፖሊዌላይክ ዘመን ሜዳ ሆኖ የነበረው
የአፍሪካ ቀንድ ጠቀላላ መስመጥና ማመጥ ደርሶበት ነበር፡፡
በዚህ የመስመጥና የማመጥ ሂደት ውስጥ በምድረ ኢትዮጵያ
ሠበት ዓይነት አለቶች ተነባብረው ተፈጥረዋል፡፡ እነዚህም
አለቶች ከታች ወደላይ የአዲገራት ባንድስተን፣ አንጣሎ
ሳይምስተንና የሳይኖው ባንድስተን በመባል ይታወቃሉ፡፡

ሀ/ አዲገራት ባንድስተን /አሸዋ-ድንጋይ/

በመጀመሪያው የሚዮዘይክ ዘመን መላው የአፍሪካ ቀንድ
ከሰሜን ምዕራብ ወደ ደቡብ ምሥራቅ ጋደል ባለ ሁኔታ እየ
ሰመጠ ሲሄድ ከደቡብ ምሥራቅ ያለው ባህር ወደ መሀል እያ
ጥለቀለቀ ይገባል ነበረ፡፡ የዚህ ወደ ውስጥ እየገባገበ
የሚሄድ ባህር በጠርዙ ላይ ያከማቸው ደለል ዛሬ የአዲገራት
አሸዋ ድንጋይ እያለን የምንጠራውን አለት ፈጠረ፡፡ የዚህ
አለት ከምቹት ባህሩ እስከ አጥለቀለቀበት የምዕራፍ ኢትዮ
ጵያ ቁልቁልታማ አካባቢዎችና እስከ አስመራ አካባቢ ድረስ
ይገኛል፡፡ የዚህ አለት ከምቹት የተለያየ ከፍተኛ ሲኖረው
አለፍ አለፍ እስከ 1,500 ሜትር ይደርሳል፡፡

ለ/ አንጣሎ ሳይምስተን /ኖራ ድንጋይ/

ይህ ቀጥሎ የተፈጠረው አለት ሲሆን የተፈጠረውም ባህሩ
አጥላቀልቆ በቀየበት ሥፍራ ሁሉ በነበረው ዝቅጠት ከምቸት
ነው፡፡

ጠ/ የሳይኖው ሳንድብ ተን /አሸዋ ደንጋይ/

ይህ አለት የሚሰዘይብ ዘመን የመጨረሻው የአለት ከም
ቸት ነው፡፡ በባህር ተጥላቀልቆ የነበረው የአፍሪካ ቀንድ
የዛሬ 180 ሚሊዩን ዓመት በፊት አካባቢ ሰምጦ ከነበረበት
ከፍታ ወደ ላይ ሲያምጥ ባህሩ ወደቀደሞው በታው ማፈገፈገ
ነበረበት፡፡ በዚህ የሚያፈገፍገ ባህር ጠርዝ ሁሉ በነበረው
ደለል የሳይኖው ሳንድብ ተን እየተከላ የሚጠራው አለት ተፈ
ጠረ፡፡

4/ የሰዎዘይብ ዘመን /ከ70 ሚሊዩን ዓመት በፊት እስከሁን/

ይህ የጂኦሎጂ ዘመን ወደ ሁለት ክፍለ ዘመናት ይከፈላል፡፡

ሀ/ የቲርሻሪ ክፍለ ዘመን /ከ2-70 ሚሊዩን ዓመት በፊት/

በዚህ ዘመን ወደላይ እየተነሳ ይሄደው በነበረው የኢ
ትዩዳዎ ዎደር ላይ በደረሰው መሰባሰብና መሰጠቅ ሳቢያ
በጣም ከፍተኛ መጠን የነበረው ሳቢ /ፈሳሽ አለት/ ከው
ስጥ እየወጣ ተከመረ፡፡ ይህ ከምር እስከ 3,500 ሜትር
ድረስ ከፍታ ስለነበረው ተራራዎችን ለመፍጠር ቻለ፡፡

በዚሁ ዘመን በደረሰው የዎደር መሰጠቅ ሳቢያ በመሀል
ኢትዩዳዎ ዛሬ የምናውቀው የኢትዩዳዎ ሰምጥ ሸለቆ ተፈጠረ፡፡

ለ/ የኮተር ነሬ ክፍለ ዘመን /ከ2 ሚሊዩን ዓመት በፊት
እስከሁን/

በዚህ ክፍለ ዘመን የታዩት ዋና ዋና ክስተቶች የእ
ሳት ገመራ ፍንዳታና የአፋር ተራሮች መፈጠር፣ የኤርትራ
ጠረፍቶች የአፋር ሜዳና የዳህሳክ ደሴቶች ባህር ወለዱ

ክምችት ወፈጠር፣ ከዚህ ዘመን በፊት ሠፊና ጥልቅ በታ
 ይዘው የነበሩ የሰዎች ሽለቀ ሀይቀ ውስጥ አንዳንዶቹ
 በሙቀት ሰቢያ መጠንና ጥልቀታቸው ሲቀንስ ሌሎች ደገዋ
 ጤርሶ ሲደርቁ የተፈጠሩ ጠይቅ ወለዱ ክምችቶች ናቸው፡፡

1.2.2 የማዕድን ሀብት ክምችትና ሥርዓት

ቀደም በለን አንዳንዳቸው በረታ በረታ ማዕድናት ባብዛኛው
 ከቀድሞ ከምብሪያን አለቶች /ቤዘመንት ስምንጥላከሰ/ ጋር ያሉ
 ናቸው፡፡ በረታ በረታ ያለሆኑ ማዕድናትም በኢትዮጵያ ይገኛሉ፡፡

ኢትዮጵያ በዙ ሃይነት የማዕድን ሀብት አሳት ተብሎ ሲታመን
 ገና በሠፊና ጥልቅ ጥናት መጠኑ፣ አይነትና ሥርዓት መረጋ
 ገጥ አለበት፡፡ በታሪካችን የኢትዮጵያ የቱክኒክሎሚ ሥልጣኔ ባብ
 ዛኛው ከአጽዋት ውጤቶች ጋር የተያያዘ ነበር፡፡ መሣሪያዎቻችን
 ባብዛኛው የዕጽዋት ውጤቶች ነበሩ፡፡ በዚህም የተነሳ የቀየ የማ
 ዕድን ሀብት ለማት በኢትዮጵያ አልነበረም፡፡ ቢኖርም ብርቃ ብርቅ
 ለነበሩት ለወርቅ፣ ፕላቲኒም በረታ በመጠኑ፣ ጤጤ፣ ሽክላ ድንጋ
 ይና የመባባሉትን ብቻ የተመለከተ ነው፡፡ ይህም እንኳን ቢሆን
 የአንጥረጥነት ሥራ የተናቀና ሠራተኛቸው የተገፉ ስለነበሩ በጣም
 ኋላቀር ነበር፡፡ ዘመናዊ ሥልጣኔ ከከፍተኛ የማዕድን ሀብት አጠቃ
 ቀም ጋር አብሮ የሚሄድ ነው፡፡ አሁን ስለለን የማዕድን ሀብት
 ባለን ዕውቀት መሠረት ኢትዮጵያ ከንዳንድ የአፍሪካ ሀገሮች
 ጋር ስናወዳደር በማዕድን ሀብቷም ነቶ ብሎ ለመናገር ያስቸገራል፡፡

መጠናቸው አነበተኛ ቢሆንም በዙ ሃይነት ማዕድናት በኢትዮ
 ጵያ አሉ፡፡

በረታ በረታ ማዕድናት

ማዕድን

የሚገኝበት አካባቢ

ፕላቲኒም
 ወርቅ
 መዳብ

ወለጋ
 ኤርትራ፣ ተገራይ፣ ወለጋ፣ ቢዳዋ፣ ጌዳም፣ ከፍ
 ኤርትራ፣ ጠረር፣ ተገራይ፣ ቢዳዋ

/ ቲን / የቀርቀው ማዕደን	ጠረር
/ ሊደ / አርባባ	ጠረር፣ ኤርተራ
በረተ	ኤርተራ፣ ተገራይ፣ ወለጋ፣ ከፋ፣ ሸዋ
ኒኳል	ወለጋ፣ ጠረርጌ፣ ሲዳሞ
ክሮሚየም	ወለጋ፣ ሲዳሞ
ተንገሰተን	ሲዳሞ፣ ኢሉባባር
ዬረኒየም	ጠረርጌ፣ ሲዳሞ
ኮባልት	ሲዳሞ፣ ወለጋ፣ ጠረርጌ

በረተ በረተ ያለሆኑ ማዕደናት

ማዕደን

የሚገኙበት አካባቢ

ጠጠና ፖታሽ	ተገራይ፣ ኤርተራ፣ ባሌ
ከሰለ	ኤርተራ፣ ሸዋ፣ ወለጋ፣ ወሎ፣ ጌንደር
ፕታሮሊየም / ነዳጅ /	ቀይ ባህር ጠረፍና አጋዲን
ጂንሰም	ሸዋ፣ ኤርተራ፣ ጠረርጌ
ዴፕ	ኤርተራ
አባቤባት	ጠረር፣ ኤርተራ
ማይካ	ጠረር፣ ኤርተራ

1.3 የኢትዮጵያ መልክዐ ምድር

1.3.1 መልክዐ ምድራዊ ክፍፍል

ቀደም በለን ባነሳናቸው የጂኦሎጂ ሂደቶች መከፋፈል ምድረ ኢትዮጵያ የተለያዩ ገጽታዊ ባሕርያት ይታይበታል፡፡ ይህ የጂኦሎጂ ሂደት ኢትዮጵያን ወደ ተለያዩ መልክዐ ምድራዊ ክፍሎች ወይም ቀጠናዎች ከፍሏት አናያለን፡፡ ዋነኛው መልክዐ ምድራዊ ክፍፍል የቀላና የደጋ ክፍፍል ቢሆንም እነዚህ ደጋዎች ወይም ቀላዎች የተያያዙ ባይሆኑ በየቦታው ተቀራርሰው የሚገኙ ናቸው፡፡

የኢትዮጵያ ምድር ባጠቃላይ ወደ ሦስት ዋና ዋና መልክዐ ምድራዊ ክፍሎች ከፋፍሎ መመለስ ይቻላል፡፡ እነዚህም

1/ የሰዎች ሽለቆ

2/ የምዕራብ ደጋፊና ቀላፊ

3/ የደቡብ ምሥራቅ ደጋፊና ቀላፊ ናቸው፡፡ /ካርታ 2/

1.3.1.1 የሰዎች ሽለቆ

የኢትዮጵያ ሰዎች ሽለቆ ከሰዎች ኢትዮጵያ አንቀሳቅሶ እስከ ሐረርጌ ደጋፊ ወሰን ድረስ በቀጥታ ወደ ደቡብ፣ ከዚያም ወደ ደቡብ ምዕራብ ዘመር ብሎ እስከ ከንያ ወሰን ይደርሳል፡፡ የኢትዮጵያ ሰዎች ሽለቆ ከሰርያ እስከ ወዛምቢካ የሚዘልቀው ተለቀ ሰዎች ሽለቆ አካል ነው፡፡ በኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ የዚህ ሽለቆ ርዝመት 1700 ኪ.ሜትር ያህል ይሆናል፡፡ የወደጉን ሰፋ ቦላማካይ 50 ኪሎ ሜትር ያህል ሲሆን ከሽለቀው ወለል እስከ አፋፍ ድረስ ያለው ርዝመት ከ200 እስከ 1500 ሜትር ባለው ውስጥ ይለያያያዛል፡፡

የኢትዮጵያ ሰዎች ሽለቆ የተለያዩ የተፈጥሮ የሶጢዩ ኢኮኖሚ ባሕርይ የሚያጠቅም እንዲሁም ከአንድ ወጥ ጠቀላላ ባሕርይ አይታይም፡፡ ይህን የሰዎች ሽለቆ የተፈጥሮ ባሕርይ ትን መሠረት በማድረግ ወደ 4 መክፈል ይቻላል፡፡ እነዚህም ከፍሎች 1/ የቀይ ባሕር ሜዳ 2/ የአፋር አካባቢ 3/ የጠይቆች አካባቢ 4/ የጤጤ ባህር ቀሪ ናቸው፡፡

ሀ/ የቀይ ባሕር ጠረፍ ሜዳ፡-

ይህ የሰዎች ሽለቆ ከፍል ከራስ ካሳር አንቀሳቅሶ የቀይ ባሕርን ዳርቻ ይዞ እስከ ጁቡቲ ወሰን ድረስ የሚዘልቀው ነው፡፡ አካባቢው በጣም ደረቀና ሙቀት የሚጠቃበት ስለሆነ እርሻ ተሰፋፋ የሚታይበት አይደለም፡፡ የዚህ አካባቢ ነዋሪ ሕዝብ /ከከተሞች በስተቀር/ ባብዛኛው ዘላን ነው፡፡ ከዝናቡ በጣም አነስተኛ የተነሳ ወንዞች ተንንጾቻቸው በበጋ ወራት የሚደርቁ ናቸው፡፡

በዚህ አካባቢ አሁን ባለንበት ሁኔታ የሚታየው የልማት ተስፋ ባብዛኛው ቀይ ባህር ሀብት ጋር የተያያዘ ነው፡፡ እንደ አሃ ሀብት ልማት፣ የጤው ሀብት ልማትና የመዘናኛ እን ልንሉት ሊንጽግበት ምቹ ሊታወቅ የሚገባቸው ናቸው፡፡

ለ/ የአፋር ክልል፡-

ይህ አካባቢ አለፍ አለፍ ከሚያዳት ገዢዎች በስተቀር በጣም ዝቅተኛና ለጥ ያለ መሬት ነው፡፡ በዚህ የስምጥ ሸለቆ ክፍለ ጦላጥ ወደ 7000 ሰውየር ኪሉ ሜትር ስፋት ያለውና ከባህር ወለል በታች እስከ 120 ሜትር ጥልቀት ያለው የደን ከለ ጉዳግ ወይም የኮባር ስምጥ እየተባለ የሚጠራው ሥፍራ ይገኛል፡፡ ከስምጥ ሸለቆው ክፍሎች ተለቁ ይህ ክልል ነው፡፡

አካባቢው በጣም ዋቋትና ደረቅ በመሆኑ ዘላኛ እንደገና የማይደርሱበት ብዙ ሥፍራ አለው፡፡ በዚህ አካባቢ በገለጽ የሚ ታየን የልማት ተስፋ የጤው ሀብት ልማትና የምድር እንፋሉት ኃይል /thermal energy / ማመንጠት ይቻላል፡፡

ለ/ የሀይቀ እካባቢ፡-

ከተለቀ የእዋሽ ደሳይደ አንስቶ እስከ ጢቆ ፍሳሽ ቀሪ ደረሰ ያለውን ያጠቃልላል፡፡ የዚህ አካባቢ ዋነኛ መልኮች ያለተቀራረጠ ሜዳማ መሬት የሚጠቃበትና በብዛት ሀይቀ የሚገኙ በት መሆኑ ነው፡፡ የቀቃን ሰው ሠራሽ ሰይቅ ጢቆ ስምንት ዋና ዋና ኃይቀ በዚህ አካባቢ ይገኛሉ፡፡

ሰይቅ	ስፋት	ከፍተኛ ጥልቀት
ቀቃ	250	9
ዝቅይ	434	4
ሰንጋኛ	230	46
አቢያታ	205	19
ሸላ	409	250
አቀሃ	129	10
አባያ	1160	13
ጢቆ	551	10

ከሌሎች የሰዎች ሽለቆ ከፍሎች ጋር ሲወዳደር በዚያ ያለ ዝናብ የሚያገኙና ሙቀትም በረድ ያለ ነው። በዚህም የተነሳ የአህል እርሻና የዘላን ነጮ ተደባለቀው ይታዩታል።

በዚህ አካባቢ ከሀይቆች ጋር የተያያዘ የልማት እንቅስቃሴ አሁን ካለበት ደረጃ በብዙ እጥፍ ለማሳደግ ይቻላል። እርሻ፣ ሊንዱስትሬ፣ የአሣ ሀብትና ተሪዝም በከፍተኛ ደረጃ ሊስፋፋና በዙጥቅም ሊያስገኙ የሚችሉበት አካባቢ ነው።

መ/ የጤው ባሕር ቀረ፡-

በጣም ወጣ ገቢና ብዙ የከፍታ ልቆነት ይታይበታል። አካባቢው ወቃትና ደረቀ ነው። በሙቀትም የተነሳ የጤው ባህር እየደረቀ በመሄድ ላይ አካባቢው በደንብ ያልተጠና ሰላ ለሆነ የወደፊት የልማት ተስፋውን ለመጠቀም አስቸጋሪ ነው። በዚህ አካባቢ የልማት ይዘቱን ለማወቅ የሚያስችል ጥናትና ምር ምር በጣም አስፈላጊ ነው።

1.3.1.2 የምዕራብ ከፍተኛና ዝቅተኛ መረቶች፡-

ይህ ከፍል ከሰዎች ወደ ደቡብ ከኤርትራ እስከ ገመገፋ በምዕራብ ምሥራቅ ከኢትዮጵያ ሱዳን ወሰን እስከ ምዕራባዊው የሰዎች ሽለቆ አፋፍ ያለውን ሥፍራ ያጠቃልላል። የኢትዮጵያ ምድር 55% ያህል ሰለሚይዝ ይህ የመልክዐ ምድር ከፍል ከሁሉም ተለቀ ነው።

የዚህ አካባቢ አብዛኛው አካል ደጋው ከፍል ሲሆን ይህም የኤርትራና ተገራይ ደጋዎችን፣ የማዕከላዊ ሰዎች ወጣ ገብ ተራ ሮችን፣ የሽዋን ደጋ ዓሳዎችንና የደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያን ደጋ ዓሳዎችን ይጠቀልላል። የቀላው ከፍል ደገፍ የእንባባና ባርካ ቀሳዎችን፣ የተከዜ ቀሳዎችን፣ የአባይ ዲንደር ቀሳዎችን፣ የባር ቀሳዎችንና የጌራ ቀሳዎችን ይይዛል።

ሀ/ የምዕራብ ከፍተኛ መረቶች

ሀ. 1 የኢርትራይ ከፍተኛ መረቶች፡-

ከተከዘ አካባቢ አንስቶ ወደ ሰሜን ኢትዮጵያ ሱዳን ወሰን ይደርሳል፡፡ ሥፍራው የተከዘ የባሪካና የመረብ ወንዞች ገባሮች መነሻ ስለሆነ ለዘመናት ሲሸረሸርና ሲታጠብ የኖረ ስለሆነ አፈሩ መሀን ነው፡፡ እጽዋትም በጣም አነስተኛ ናቸው፡፡ በአካባቢው የአፈር አንክብካቤ ተጠናክሮ ካልተካሄደ ለርሻ ልማት ያለው ተስፋ የተመናመነ ነው፡፡

ሀ. 2 የማዕከላዊ ሰሜን ወጣ ገብ ከፍተኛ መረቶች፡-

የጉጃም፣ የወሎንና የጉንደርን የተራራ ሰንበለቶች ያጠቃልላል፡፡ የሰሜን ተራሮች፣ የላሊበላ ተራሮችና የጤቄ ተራራዎች እዚህ ክልል ውስጥ ይገኛሉ፡፡ ወጣ ገብና ገደላገደላማ ተራሮች ይበዘብታል፡፡

ሀ. 3 የሸዋ ከፍተኛ መረቶች፡-

የሸዋን ክፍለ ሀገር ደጋ መረቶች ያጠቃልላል፡፡ ከዚህ ደጋ አካባቢ የሚነሱ የአባይ ገባር ወንዞች አለፍ አለፍ ባለው ከገመሱት ጉደብና ከጥቂት ተራሮች በስተቀር በአብዛኛው ሜዳ ነው፡፡

ሀ. 4 የደቡብ ምዕራብ ደጋ ሜዳዎች፡-

የወለጋን የኢሳባቦርንና የጋሙጉፋን የተወሰኑ ክፍሎች ያጠቃልላል ወጣ ገባ የሚገኘው ደጋ ነው፡፡ ዲዲሳ፣ ጉደብ፣ ዳጡሳ፣ ጌሌ እንዲሁም የባሮ የአከቦና የጌሌ ወንዞች መነሻ ይህ አካባቢ ነው፡፡ ይህ አካባቢ ከሌሎች ሥፍራዎች ሁሉ ከፍተኛውን ዝናብ የሚያገኝ የኢትዮጵያ ክፍለ ነው፡፡ በዙጠራ ሰባቶና ቋንቋዎች የሚገኙበት ሲሆን በቦክ ምርትም የታወቀ ነው፡፡

ለ/ የምዕራብ ዘቀ ተኛ መረተ፡ -

ለ.1 የአንባቢ ባርካ ቀለ፡ -

የአንባቢ-ባርካን ወንዝ አካባቢ ያጠቃልላል፡፡ በጣም አነስ ተኛ ዝናብ ስለሚያገኝና አፈሩም ለረጅም ጊዜ የተሸረሸረ በመሆኑ የአዝርዕት እርሻ በጣም የተወሰነ ነው፡፡ በመሆኑም በአብዛኛው የዘላኛቸ መኖሪያ ነው፡፡

ለ.2 የተከዜ ዘቀ ተኛ መረተ፡ -

የተከዜን ወንዝ ጌንና ጌን ይዞ ያለው ቀለ ነው፡፡ ለእርሻ አስተማማኝ ያለሆነ አነስተኛ ዝናብ ይጥለበታል፡፡ የሰቲት ሀመራ ሰፊ እርሻ ውጤትና ከዚህ የሚገኘው ለምድ ለአካባቢው ለማት ከፍ ተኛ አስተዋፅኦ እንደሚኖረው ይታወቃል፡፡

ለ.3 የአባይ ደንደር ዘቀ ተኛ መረተ፡ -

ከመተማ አካባቢ ተነስተ ወደ ደቡብ አባይ ደቡብ ጌን ያለውን ሥፍራ ያጠቃልላል፡፡ አካባቢው ብዙ ወንዞች አቋርጦት ስለሚያለፉ በመሰኛ ሌላው የሚቸል እርሻ ሊሰፋፋበት የሚችል ነው፡፡

ለ.4 የባር ዘቀ ተኛ መረተ፡ -

ከምዕራብ ቀለ ያቸ ሁሉ ተለቁ ሲሄዱ በጣም ለጥ ያለ ሚዳ ነው፡፡ ከወለጋና ከኢሉባቦር ደጋ አካባቢያቸው የሚነሱ ብዙ ወንዞች በመሆኑ ስለሚያለፉ በመሰኛ ሌላው የሚቸል አካባቢ ነው፡፡ ባሁኑ ወቅት አካባቢው ከከፍ ተኛቹ የሠፈራ ፕሮጀክቶች አካባቢ አንቶ ነው፡፡

ለ.5 የጊራ ዘቀ ተኛ መረተ፡ -

አንዳንድ ጂኦግራፊኮች ወደ ሰሜን ሸለቆው ከፍለ ይፈርቱ ታል፡፡ በጣም ከፍ ተኛ መቀተና ከ600-1000 ሜ.ሜተር ሊደርስ የሚችል ዝናብ በዓመት ይገኛል፡፡ ይህ አካባቢ በደንብ ያለ ተጠናና ምርምር የሚያገኘው ነው፡፡

1.3.1.3 የደብዳቤ ምሥራቅ ከፍተኛና ዝቅተኛ መረቶች፡-

ከሰዎች ሽለቀው በስተምሥራቅ የሚገኘው ሁለተኛው ተለቅ መልኩ በዐ ምድራዊ ክፍል ሲሆን የቀሳው ክፍል በርከት ብሎ ይታይበታል፡፡ ደጋው ክፍል የአርሲ-ባሌ-ሲዳሞን ደጋና የሰረርጌ ደጋ ሲይዝ ቀሳው ክፍል ደገው የዋሲ ሽበሌን ዲዳና የገናሌን ዲዳ ይይዛል፡፡

ሀ/ የደብዳቤ ምሥራቅ ከፍተኛ መረቶች፡-

ሀ.1 የአርሲ-ባሌ-ሲዳሞ ከፍተኛ መረቶች፡-

የደጋው ደብዳቤ ምዕራባዊ ክፍል ሲሆን እንደ ቁሳሊና ባታ ተራራዎች ዓይነት ተራራዊ ክፍታ በታዎች ያለባት ነው፡፡ ዝናባዊ እካባሲ ስለሆነ የገናሌና የዳዋ ወንዝ ገባሮች ከዚህ እካባሲ ይነሳሉ፡፡

ሀ.2 የሰረርጌ ከፍተኛ መረቶች፡-

ዲዳዊና መጣገባ ሲሆኑ የዋሲ ሽበሌ ምሥራቃዊ ገባሮች ወንዞች የሚነሱት እካባሲ ነው፡፡ ይህ እካባሲ በጣትና በሰፍ ምርት የታወቀ ነው፡፡

ለ/ የደብዳቤ ምሥራቅ ዝቅተኛ መረቶች፡-

ለ.1 የዋሲ ሽበሌ ዝቅተኛ መረቶች፡-

የዋሲ ሽበሌን ወንዝ ታቸኛውን የፍሳሽ ክልል የሚይዝ ሲሆን በጣም አነስተኛ ዝናብ ይዘገብበታል፡፡ ይህ እካባሲ ጭስና እርሻ ሊገፋፋበት የሚችል ነው፡፡

ለ.2 የገናሌ ዝቅተኛ መረቶች፡-

በአብዛኛው ሌላከራጌና የምሥራቅ በረከት ጥቂት ክፍል ይይዛል፡፡ ጭስና እርሻ ለጣት እንቅስቃሴ የዚህም እካባሲ የለጣት ተስፋ ነው፡፡

1.3.2 የኢትዮጵያ ወንዞችና የፍሰት ሥርዓቶች

1.3.2.1 ወንዞች

ኢትዮጵያ የሰሜን ምሥራቅ አፍሪካ የውሀ ሰገነት /ዘ፡
ዋቱ አፍ ኖርዝ ኢስቲን አፍሪካ/ እየተባለች ተጠራለች፡፡
ይህ አጠራር ኢትዮጵያ ከካቢቢዋ መሪቶች ሁሉ ከፍታማ መሆኗ
ንና የብዙ ሮንዞች ባለቤት መሆኗን ያመለክታል፡፡

ብዙዎቹ የኢትዮጵያ ታላላቅ ወንዞች በጣም ለም አፈርና
ብዙ ውሃ ይዘው ይገኛሉ አቋጠው ይፈሳሉ፡፡ በዚህም የተነሳ
በሀገሪቱ የዓለም አቀፍ ገንጽነት ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ አሳ
ቸው፡፡ የኢትዮጵያ ወንዞች ከከፍታ በታ ተነስተው በጣም ቁላ
ቁላታማ በሆነ ምድር ላይ ስለሚፈሩ መሪት የመሸርሸርና ደለል
የመሸከም ኃይላቸው በጣም ከፍተኛ ነው፡፡ በዚህም ሌላ የኢ
ትዮጵያ ወንዞች በአብዛኛው የሚከተሉት ባህር ያት አሏቸው፡፡

1. ፈፈት ይበዛቸዋል

2. በጠባብና በጉዳጊያ ሽለቆ ውስጥ ይፈሳሉ

3. መጠናቸው በየወቅቱ ይለዋወጣል፡፡

በነዚህ ባህሪ ያቸዋቸው የተነሳ እንደሌሎች ብዙ ሀገር ወን
ዞች ለመጋገፍ አያገለገሉም፡፡ ከባር ወንዝ በስተቀር በኢትዮ
ጵያ ለተራንስፖርት የሚያገለግል ወንዝ የለም፡፡ የኢትዮጵያ
ወንዞች እንዲሁም ለብዙ ዘመናት ያለው በብዙ አካባቢ ገንጽ
ነትን ያውቃሉ፡፡

የኢትዮጵያ ወንዞች ያካባቢ እንደነትና መተሳሰርም ምንጭ
ናቸው፡፡ “የወንዙ ልጅ” የሚለው አባባል በጣም የተለመደ
አነጋገር ነው፡፡

1.3.2.1 የፍሰት ሥርዓቶችና የውሃ ሀብት፡

የኢትዮጵያ የፍሰት ሥርዓት ተፈጥሮ ቀደም ሲል የሚከሰቱት
ሂደት ጤነኛ ነው። በኢትዮጵያ ሦስት ዋና የፍሰት ሥርዓቶች
አካል፡፡ እነዚህም

1/ በምዕራብ ኢትዮጵያ የፍሰት ሥርዓት

2/ የሰሜን ሸለቆ የፍሰት ሥርዓትና

3/ የደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ የፍሰት ሥርዓት ናቸው።

በምዕራብ ኢትዮጵያ የፍሰት ሥርዓት ውስጥ ያሉ ወንዞች በጠ
ቀላላ ወደ ምዕራብ አቀጣጣ ይፈሰሱ። እነዚህ ወንዞች ነጭ አባይን
በየቦታው ከተገናኙ በኋላ ወደ ወደቀው ይሄዱ ሲሆን ይፈሰሱ። ከዚህ
ሥርዓት ለየት የሚሉት የአንሳሳና ባርካ አንዲት የጌታ ወንዞች
ናቸው። እነዚህ ወንዞች የአንሳሳና ባርካ ወንዞች ወደ ቀይ
ባሕር ታጥፈው ሲፈሰሱ የጌታ ወንዝ ደገም ወደ ሩድልፍ ሀይቅ ይፈ
ሰሳ።

የሰሜን ሸለቆ የፍሰት ሥርዓት ወንዞች ከሰሜን ሸለቆ
ጌታ ጌታ ባሕር ከፍታ በታያቸው በመነሳት ወደ ሸለቆ ዝቅተኛ
ከፍሎች ይፈሰሱ።

በደቡብ ምሥራቅ የፍሰት ሥርዓት ውስጥ ያሉ ወንዞች ወደ
ደቡብ ምሥራቅ አቀጣጣ ይፈሰሱ። እነዚህ ወንዞች ለንግድ ጥገና
ሕንድ ውቅያኖስ ይደርሳሉ።

እነዚህ የፍሰት ሥርዓቶች ለንግድ ወደ ወንዝ ቀረጾች
ለንከፍላቸው ለንቀሳሉ። /ከርታ 3/

የፍላጎት ሥርዓት	የወንዝ ቀረ	የቀረ ስፋት /ኪ.ሜ.ፊ/
ምዕራብ ኢትዮጵያ	አንሳቢና ባርካ	42900
	ተከዜ	118200
	አባይ	198900
	ባሮ	70600
	ጌ /አዋ/	65200
ደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ	ገናሌ	163200
	ዋሲ ሸበሌ	266200
ሰሜን ሸለቆ	ጤጤ ባሕር	31100
	ጤም	3400
	አቢያታ	17200
	የአምስት ጠይቆች	17500
	አዋሽ	112500
	አፋር ገደብ	71500
	የቀይ ባህር ጠረፍ	44600
	ጠቅላላ	1223600

ከይ/ር በኩረ ወ/ሰማይት ያልተመዘገቡ የተወሰዱ

እነዚህ ወንዞች የሚያፈሩት ውህ በዚህ በ የቀረጡ እንደሚገኝ ለው ዝናብ መጠን ይለያያል፡፡ በዚህም መሠረት ዝናባማ የሆነው የምዕራብ ኢትዮጵያ የፍላጎት ሥርዓት አብዛኛውን ውህ ሲፈስ በደረጃ የደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ የፍላጎት ሥርዓትና የሰሜን ሸለቆ የፍላጎት ሥርዓት ይከተላሉ፡፡

የየፍላጎት ሥርዓት የውህ መጠን ከሚከተለው ሰንጠረዥ ለማየት ይቻላል፡፡

የፍሰት ሥርዓት	የቀረበት	%	የውጭ ፍሰት ወጪ በቀን	%
የዕቅድ ሊት ጽዳት	495800	41%	2300000000	71%
ደብዳቤ የሥራ ሊት ጽዳት	430000	39%	810000000	25%
በሥራ ገለጻ	297800	24%	140000000	4%

በደ/ር በዚ ወለደሰግደት ያለታቱ ጽሁፍ የተወሰደ

የዕቅድ ሊት ጽዳት የፍሰት ሥርዓት እንደ ከላከ ነው 71 %
የሚሆነው የውጭ ፍሰት ይደካል::

ይህ የዕቅድ ሊት ጽዳት የፍሰት ሥርዓት የዕቅድ ዋና ዋና
የሚፈጽሙ አካላት ወንዞችን የያዘ ነው:: ዛሬ በዚህ አካባቢ ያለው
የሠራተኛ ፕሮግራም ጽኑ መሠረት ሊሆን የሚችለው ይህ የውጭ ሀብታችን
ነው:: እነዚህን ወንዞች በመጥለፍና በሰነድ ሥራን በማስፋፋት በዚህ
አካባቢ ከፍተኛ የእርስዎ ሥርዓት ሊገኝ እንደሚችል መጠራጠር አይቻልም::

ሀ/ ጽሁፍ :-

የሊት ጽዳት ወንዞች ለመሰናፍ ለጋደል ግጥም የሚሆን ገና
ሥራ ላይ ያለዋል በዚያ ያለታቱን ይዘት /potential/ ለላቸው::
እስካሁን በወንዞቻችን ያለታቱን ይዘት ላይ የተጠናቀቀ ጥናት አለ
ታዝቃለ:: እስካሁን የተገኙት ወረኞች ገን ከፍተኛ ነቱን ይጠቅሙ::

እንደ ሊት ጽዳት ላለ በየጊዜው ደርቶ ለሚያጠቃቅቁ ለገር የሰነድ
ሰነድ እርስዎ ጽሁፍ ወደር የማይገኝለት ወፍተኛ ነው:: እስካሁን
በሰነድ እርስዎ ሥራ ካለዋል ጋር ሲነፃፀር በጠቃሚ ለነበሩት ነው::

በ1950 ዓ.ም. ወደወራት አካባቢ ተደርጎ የነበረ መጠነኛ ጥናት
በአባይ ቀረበኛ ከ500000 ሂሳብ ያላነበ መሪነት በመሰናፍ ለላከ
እንደሚችል ይህም አራት ሚሊዮን ገቢያቸው በአመት ከሰባት ያላነበ

መኸር እና የሰበሰቡ 62500000 ብር በዓመት ማግኘት እንደሚችሉ ይጠቀማል፡፡ ተመሳሳይ ጥናት በአዋጅ ሽለቆ ውስጥ 175000 ሄክታር መሬት በመስኖ ማለማት እንደሚቻል ይጠቀማል፡፡

ይህ ከላይ የጠቀስነው ጥናት በጠቀሳሳ የአህል ምርት ገቢ በማሰሳት ምን ያህል ገንዘብ ማግኘት እንደሚቻል በተወሰኑ ወንዞች ላይ ገምቷል፡፡

ንርጀስት	ዓመታዊ የመስኖ ጥቅም ጠቀሳሳ የአህል ገቢ የኒት.ብር
መገፍ	2215000
ርብ	5016000
የላይኛው በለስ	4367000
የላይኛው ብር	29987000
ታችኛው ብር	3357000
ገደር ወንዝ	1646000
ረንጃ ወንዝ	8936000
አመርቲ ነቢ	5062000
አርጾ ጂዳባ	18685000
ዳበና	3264000
አንገር	16316000
ዳጡስ	6084000
ዲንደር	30173000
ጋሌጌ	6037000
ጠቀሳሳ	141148000

Department of the interior Bureau of Reclamation:
 "Land and Water Resources of the Blue Nile Basin",
 Addis Ababa, 1964. ከተሰጠው መጽሀፍ የተገኘ፡፡

መሳሰሉ ጥናት በርከት ባሉ የኢትዮጵያ ወንዞች ላይ ሊገኝ የሚችለውን የመሰኛ ስርዓት መጠንና ጥቅም ለመጠቀም ጭነቱ:: እነዚህን ወንዞች ሥራ ላይ ማዋል ገን ከፍተኛ ወጭንና የሰው ሀይልን ይጠይቃል::

ለ/ የወሀ ኤሌክትሪክ ኃይል:-

በኢትዮጵያ የወሀ ኃይል አንፃጽ ወፍጧቸውን ለማንቀሳቀስ ቀደም ብሎ ሥራ ላይ እንደነበረ ቢታወቅም በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ የቀርብ ጊዜ ከሰተት ነው:: ቀደም ብለን እንፃነሳነው የኢትዮጵያ ወንዞች ከከፍተኛ ስፍራ ተነስተው ቁልቁልታማ በሆነ ምድር ላይ በላ ሚረሱ ለኃይል ጠለቁ አመጧልናቸው:: ገለጽ በሆነው የካፒታልና የሰው ኃይል ችግር ምክንያት የኢትዮጵያ ወንዞች ሊጠቡ ከሚችሉት ኃይል በጣም ተገሎቱ ብቻ ነው:: ሥራ ላይ የዋለው ለምሳሌ ያህል በጥቂት ወንዞች ላይ የተካሄደ ጥናት የሚከተለውን የወሀ ኤሌክትሪክ ኃይል ያስተዳድራል::

የወሀ ኤሌክትሪክ ሀብት መጠን ዝርዝር ገምት/ዋና ዋና ወንዞች/

ዋራ	/ሚሊዩን ኪሎዋት አወር/ ጠቀላላ የሀብት ይዘት	ሊላማ የሚችል
አባይ	79863.5	24900
አቡበ	271.8	46
አገገርብ	264.0	71
አትባራ	152.0	41
አዋጽ	4106.2	1.304
ባርካ	299.0	77
ባር	3017.0	1211
ሲንደር	176.0	47.5
ጌላ	350.0	94.5
ጃጂ	2273.0	654.0
መረብና ጋብ	1745.0	569.2
አዋ	16067.0	4595.4
ተከዛና በተ	14846.5	5047.8
ዋሊ ሸበሌ	21562.3	7044.6
ሌሎች	146.6	34.8

ከ Ethiopia observer.

ቀን 5፣ ቀን 3፣ 1961፣ የተገኘ::

ለ/ የአሣ አርቢታ: -

በኢትዮጵያ ወንዞች ላይ የአሣ ሀብት ለማት በጣም ኋላ ቀር
ነው:: የወንዝ አባ ሀብት ለማታቸን ወደ ኋላ ለመቀረቱ የሕዝቡ
የአበላላ ለማድፍ የገበያ መጥፋት እንደ ምክንያት ይጠቀሳል::

የወንዝ አሣ ሀብት ለማታቸን ኋላ ቀር ይሁን እንጂ የኢትዮ
ጵያ ወንዞች በዙፍ በአይነታቸው የተለያዩ ዓሣዎች እንዳሉ ይታወቃል::
ፕሮፌሰር ጳውሎስ ወለደማር ያም "An Introductory Geo-
graphy of Ethiopia....." በተሰኘው መጽሐፋቸው
እንደ ገናሉ ባሉ እንዳገዱ ወንዞች ላይ ከአሣው በዚያ የተነሳ
ወንዙ ውስጥ መታጠብ እንኳን እንደሚያስቸግር ጽፏል::

የወንዝን አሣ ሀብት ለማለማት የሚመለከታቸው የመንግሥት
መሥሪያ ቤቶችና የየአካባቢ ሕዝባዊ ድርጅቶች በዙ ይጠበቅባቸዋል::

2. የኢትዮጵያ የአየር ንብረት

የአገሩ ሀገር የአየር ንብረት የሀገሪቱ የተፈጥሮ ሀብት
ነው:: ሀገሪቱም የሰላምና የኢኮኖሚ ሁኔታ ላይ ከፍተኛ ተጽእኖ
ላለው:: የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎች በተለይ እርሻ ከአየር ንብረት
ጋር በቀጥታ የተያያዘ ነው:: በሕዝብ ጤናና በባህሪ እንቅስቃሴ
ዎች ላይ ሁሉ በዙ ተጽዕኖ ላለው::

የአየር ንብረት የምንለው ለረጅም ጊዜ የሰፊ ነገ የአየር
ሁኔታ ለማከይ መልክ ነው:: በሰላት በባምንተና በወራት የምናየው
የአየር ከሰተት የአየር ሁኔታ እንለዋለን:: የአየር ንብረት ቢያ
ንሰ የ35 ዓመት ያህል የአየር ሁኔታ ለማከይ መልክ ነው::
የአየር ንብረት የውጥ መጠን ዝናብን፣ የአየር ርጥበትን፣
ገፋብን ወዘተ ለጠቃሉ የያዘ ነው::

የየሀገሮችና ሥፍራዎች የአየር ንብረት የተለያየ እንዲሁን
የሚያደርጉ በዙ ምክንያቶች ለሉ:: ከነዚህም ውስጥ

1. ከፍታ
2. ላቲቲዩድ / ከምድር ወገን ያለው ርቀት /
3. የባህርና የየገበያ ስርዓት
4. የአየር ገሬትና ንፋስ
5. የተራራ ከለላ ያቸገና
6. የውቅ ያኖሰ ዋገዶች ይገኙበታል::

2.1 የአየር ሙቀት ሁኔታ

ኢትዮጵያ በ3° ሰሜንና በ18° ሰሜን ላቲቲዩዶች መካከል ያለች ሀገር በመሆኗ በካንሰርና በካፕሪኮርን የሀረር መስመር ከለሌች መሀል በለምተገኘ በአመት ሁለት ጊዜ ፀሐይ በአናት ተከክል ተወስታለች:: በዚህም የተነሳ ዋናው የአየር ንብረት አሳት:: /ካርታ 4/

በሌላ በኩል ደግሞ ከሀገሪቱ ከፍታማነት የተነሳ ይህ ሙቀት በራዱ ሆኖ እናገኛለን:: የኢትዮጵያ ምድር ከምድር ወገን ባለው ቀርበትና በከፍታው የተነሳ የተለያዩ የአየር ንብረት ዓይነቶች ይገኛሉ:: በዚህም አይነት እጽዋትና አዝርአትም የሚቀረቡት ምክንያት ይኸው ነው:: ሙቀት መጠን በቀላሉ አካባቢያቸው በአማካይ ከ22° ሲ. እስከ 30° ሲ. ሲደርስ በደንደራ ላይ ከ15° ሲ. እስከ 22° ሲ. ይሆናል:: አብዛኛው አዝርዐት ከ18° ሲ. እስከ 25° ሲ. ያለው የአየር ሙቀት ለአድገታቸው ይሰማል::

የኢትዮጵያ የመሬት ከፍታና የአየርን ሙቀት ሁኔታ ስናነፃፅር የሚከተለውን እናያለን::

<u>ከፍተኛ / ዓተር /</u>	<u>ለውጥ ለማድረግ</u>		<u>ዕ ስ ሪ ፍ</u>	
	<u>የአዋጅ ቁጥር / ሰ. /</u>	<u>አጣርፍ</u>	<u>አገገላዊ</u>	
ከ3000 በላይ	ከ15 በታች	ወርቅ	አልፎ	
ከ2300-3000	15-18	ደጋ	ከፍተኛ	
ከ1500-2300	18-22	ወይና ደጋ	በብ ተርጉሞ	
ከ800-1500	22-26	ቀለ	ተርጉሞ	
ከ800 በታች	ከ26 በላይ	በርህ	ከፍተኛ	

የኢትዮጵያ የአዋጅ ቁጥር ሁኔታ ለዓየት የምናየው ከሥፍራ በቻ ሲሆን ከወቅተኛ ጭምር ነው፡፡

በኢትዮጵያ በአብዛኛው ሥፍራ የታዘዘው ጊዜ በከረምት በፊት ያሉት በተለይ የገንዘብና የሰነድ ወረት ናቸው፡፡ ፀሐይ በከረምት ወረት እንዳለ ቀርበትና ቀጥተኛነት ከሆነ የከረምት ወረት በጣም ቆይታ ሊሰጥ በተገባ ነበር፡፡ ነገር ግን በከረምት ደመናዓነት የተነሳ በአብዛኛው የኢትዮጵያ አካል ላይ ሙቀት ወረት ሲደርስ ይቀራል፡፡ በዚህም ምክንያት በነዚህ በታችኛ ከረምት ቀዝቃዛ ነው፡፡ ከረምት በሌለባቸው ሥፍራዎችና የደመናም በፋን በሌለበት አካባቢ በከረምት ወረት ከፍተኛ ሙቀት አለ፡፡

2.2 የዘናብ ሁኔታ

የኢትዮጵያ የዘናብ ሁኔታ ሀገሪቱ በአካባቢያዊ ውቅያኖስ ችግር ሲሆን ለገፅ ምሳሌ ያላት አቀማመጥ፣ የሀገሪቱ የከፍተኛ ሰነድና ኢትዮጵያን አቋርጦ የሚነፍሱ ነፋሶች አደጋ ውጤት ነው፡፡ የኢትዮጵያን ዘናብ ስርዓት በሁለት ወለክ ለናየው እንቅስቃሴ፡፡ አገሪቱ ወቅታዊ ስርዓት ሲሆን ሁለተኛው ደገፍ በሥፍራ ያለው ስርዓት ነው፡፡

2.2.1 ወቅታዊ የዘናብ ስርዓት

ሥፍራዎች በአመት ውስጥ አብዛኛውን ዘናብ የሚያገኙ ተገን ወቅት በመውሰዱ ኢትዮጵያን ወደ ሰባት የዘናብ ወቅት

ቀጠና ያቸ ከፍለገ ለና ያተ እንቸላለገ:: እነዚህንም 1/ የክረምት
ዘናብ ቀጠና 2/ የበለገና የጠር ዘናብ ቀጠና 3/ የበጋ
ዘናብ ቀጠና እንላቸዋለገ:: /ካርታ 5/

ሀ. የክረምት ዘናብ ቀጠና

በክረምት ወራት ውስጥ አብዛኛውን ዘናባቸውን የሚያገኙ
አካባቢያቸው ሲሆን ይህም የሀገሪቱን አብዛኛ ክፍል የሚይዘው
ነው:: የምዕራብ ደጋያቸውና ቀላጃቸው የደቡብ ምሥራቅ ደጋያቸው
እና የእፋር ስምጥ በዚህ ወቅት የዘናብ ቀጠና ያቸ ናቸው::
ይህ የክረምት ወቅት ዘናብ የሚጥለበት ጊዜ ከቦታ ቦታ ይለ
ያያል:: በደቡብ ምዕራብ ደጋያቸውና በብዙ የደቡብ ምሥራቅ
ደጋያቸው ላይ ክረምት ስድስት ወር ያህል ሊረዝም ይችላል::
አብዛኛውን የሽዋን ደጋ ይዞ ጌጃዎችና ጌገደርን አጠያሉ የክ
ረምት ርዝመት ከአራት እስከ 5 ወራት ይዘላል:: የዚህ
ዓይነት ስር:: በደቡብ ምዕራብ ሊተዳደር ቀላጃቸው ጠረፍቶ
አካባቢም አለ በአስመራ ዙሪያ ባሉ ጥቂት አካባቢ ይህንኑ
እና ያለገ::

ለ. የበለገና የጠር ዘናብ ቀጠና

ይህ በበለገና /ወጋቢት ሚያዝያና ገንቦት/ በጠር
/ጥቅምት ከፊል ሀፃር/ ከአመት ዘናብ ከፍተኛውን የሚያገኝ
አካባቢ ነው:: በዚህ ወቅት ከሕገደራ ውቅያኖስ ተነስተው
በደቡብና ደቡብ ምሥራቅ ሊተዳደር ላይ የሚያለፉት ገፋቦቻቸው
ይህን ዘናብ ያመጣሉ:: ይህን ዘናብ የሚያገኙ ሥፍራዎች ገጠ-
ገፋ ደቡባዊው ሲላቆና በመጠኑም የሌለበረና የአጋጣን ቀላጃቸው
ናቸው::

ጠ. የበጋ ዘናብ ቀጠና

የቀይ ባህርን ጠረፍ ሜዳና የአዋባቸውን ደጋ ጠርዞቹ ብቻ
የሚጠቀሙ ነው:: ቀይ ባህርን ለጀጠው በዚህ ወቅት /በተ
ለይ ታህሣሥና ጥር/ ከሰዓት አቀጣጣ የሚመጡ ነፋሶች ዘናቡን

መጠቀስ፡፡ ከዋይ ባህር በተጓዥ መጠነ ተን አጣካይነት የሚገኘው ይህ ዘናብ በጣም አነስተኛ መጠን ያለው ነው፡፡

2.2.2 የኢትዮጵያ ዘናብ የሥፍራ ሥርዓት

የኢትዮጵያ የዘናብ መጠን ከወቅተ ወቅተ እንደሚለያይ ሁሉ ከሥፍራ ሥፍራም ይለያያል፡፡ በኢትዮጵያ ከፍተኛ ዘናብ የሚገኙት አካባቢያት በተለይ የደቡብ ምዕራብ ደጋጋማ ናቸው፡፡ ከዚህ አካባቢ ተነስተን ወደ ሰሜንና ወደ ምሥራቅ ስንሄድ የዘናብ መጠን እየቀነሰ ይሄዳል፡፡ ይህ እየቀነሰ መሄድ በዘናብ መጠንና በዘናብ ወቅተም እየቀነሰ መሄድ የሚታይ ነው፡፡ ከቀላማ መረተቸም ይለቅ የደጋጋማ በዘውን ዘናብ ያገኛሉ፡፡

2.3 የዘናብ አስተዳዳሪነትና ደርቅ

ዘናብን አስተዳዳሪ ነው የምንለው በቅርብ ወቅተና በሀገሩ ስፍራ የሚገኘው ስፍራ በተለመደው አጣካይ መጠን በጣም ባይበላላት ሲታይ ነው፡፡ ለቆነት በተለመደው ወይም የረጅም ጊዜ አጣካይ መጠን በጣም የሚረፈቅ ከሆነ አስተዳዳሪ አንለውም፡፡

በዘውን ጊዜ ዘናብ ያሳገው ስፍራዎች አስተዳዳሪ ዘናብ ሲፈረግ አነስተኛ ዘናብ የሚገኙ ስፍራዎች ደገፍ የማያስተዳድሩ ዘናብ አሳገው፡፡ ለምሳሌ የኢትዮጵያ ደቡብ ምዕራብ ገዛቸ በዙ ዘናብ አሳገው፡፡ በነዚህ አካባቢያት በየጊዜው የሚገኘው ዘናብ በተለመደው አጣካይ መጠን በዘመን አይለያይም፡፡ ስለዚህ አስተዳዳሪ ነው፡፡

በሀገሪቱ አነስተኛ ዘናብ በሚገኝበት በሰሜን ምሥራቅና በደቡብ ምሥራቅ የኢትዮጵያ ከፍሎች በየጊዜው የሚገኘው ዘናብ ለቆነት አጣካይ በጣም የፍረ ሆኖ እናገኘዋለን፡፡ በመሆኑም አስተዳዳሪ አይደለም፡፡ ይህ የዘናብ አስተዳዳሪ መሆን አለመሆን በተለይ በኦሮሚያ ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ አለው፡፡ በዚህም የተነሳ እነዚህ አስተዳዳሪ ያልሆነ ዘናብ ያሳገው አካባቢያት

እርሻ ተስፋፋ ተባቸው እናይዎ፡፡ በነዚህ አካባቢያቸው የጸሐፊውን እርሻ
ከግብረተሰቡ በስተቀር ዝናብን ጠብቆ እርሻን ግረሰ አስቸጋሪ ነው፡፡
እርሻ በቻ ሳይሆን የከበተ እርሻ ባለቤቱ የወህን ሌሊት ስራ ጋይሳ ግጥም
ወተና የጸሐፊውን ሁኔታ በዝናብ አስተማማኝ አለመሆኑን ያስታውቃል
ተፀና ሊያደርስባቸው ይቻላል፡፡

በዚህ ጋር ተያይዞ የሚነሳው ጉዳይ ደርቶ ነው፡፡ ደርቶ
ለሚለው ያለ አንድ የግንዛቤ ተርጉም ለመስጠት በጣም አስቸጋሪ
ነው፡፡ የተለያዩ ሰዎች በደርቶ የተለያዩ አገላለጽ አሏቸው፡፡
አንዳንዶች የዝናብ መጥፋት ይሉታል፡፡ በዚህ የደርቶ ተርጉም ሊጠቅ
ይቀበሉ፡፡ አንዳንዶች እንዲሁ የዝናብ መጥፋት ይሉታል፡፡ በዚህ
ሰዎች ደገፍ በተሰጣቸው ሁኔታ ደርቶ የሚለውን ያለ ረሃብ ከሚለው
ያለ ጋር በተለየ የሆኑት ሲጠቅሙት ይሰማል፡፡ ለጊዜው በገርዶ
ደርቶን ለአዘርዕተና ዕጽዋት ስድገት ከሚያስፈልገው መጠን በታችና
ባለተለመደ ሁኔታ የሚከበሩት የዝናብ እጥረት ብለን ልንወስደው እን
ቻለን፡፡

ደርቶ በአንድ ሀገር ውስጥ ረሃብን ሊያስከትልም ሊያስከትልም
ይቻላል፡፡ ደርቶ ርሃብን የሚስከትሉ ሁኔታ ከሀገሪቱ የተከናወነ
ጠቅላላ የኢኮኖሚ ስድገት ደረጃ ጋር የተያያዘ ነው፡፡ በተከናወነ
በላቀቱ ሃብታም ሀገሮች ርሃብ ደርቶን አይከትልም፡፡ ለምሳሌ በከ
በር ተያይዞ የምዕራብ አውሮፓ የሰሜን አሜሪካ ሀገሮች ደርቶ የተከ
በተከተ ጊዜ ነበር፡፡ ነገር ግን ርሃብና እልቂትን አላስከተለባቸው
ም፡፡ በአንዳንድ ኢኮኖሚያዊ በተፈጥሮ ሁኔታያት ላይ በተመሠረተ
ከእድገት ወደ እና በሆነ አንድ ሊተገዳደር ባሉ የሰብአዊ ግለሰብ ሀገ
ሮች ደርቶ ወዲያውኑ ርሃብን ሊያስከትል ይቻላል፡፡

በዚህ በጥንቃቄ የምንገነዘበው ነገር ቢኖር ደርቶን ጋይ
ያ የሚታለው የጥፋት ከጥፋትን ከፍ በግድረገና ሽል ወግላ የተከ
ናሉ ደረጃ በጣም ጥቂት ነው፡፡

2.4 የተፈጥሮ ዕፅዋት

የተፈጥሮ ዕፅዋት የምንላቸው ሰው ያልተከላቸውና ያልዘረፈው የበቀሉ እጽዋት ናቸው። ለምሳሌ ባህር ዛፍ ለኢትዮጵያ ከተፈጥሮ ዕፅዋት ለይደጠርም።

የተፈጥሮ እጽዋት ለይነት በዚህና በርጭት ዋነኛ ገዢ የሆነ የሮ ንብረት በተለይም ዝናብና የላዩር ጭነት ናቸው። የተፈጥሮ እጽዋት በሰው ልጅ የረጅም ጊዜ ታሪክ ውስጥ የተለያዩና ሰፊ ጥቅም ሲገኝባቸው ዋይተዋል። ዛሬም ሲሆን በየፋብሪካው እየተወረጡ የሚወጡ በጽሁፍ የሚጠሩ የተለያዩ ዓይነት መሣሪያዎችና ዕቃዎች ለሎ። በለዚህ እጽዋት የላንድ ሀገር ተለቅ ሀብት ናቸው።

በኢትዮጵያ የተፈጥሮ እጽዋትን በርጭት ሰንጠረዥ የሚከተሉ ተገ ዋና ዋና የእጽዋት ለይነቶች እና ያሉ። /ከፍታ 6/

ሀ/ ደን

ደን የምንለው በጣም ጥቅም ያለ የዛፍ ዉክ ነው። ኢትዮጵያ በተለይ ደጋው ከፍለ በጥንተ ጊዜ ከ30% እስከ 40% ያህል በደን የተሸፈነች እንደነበረች ጭረጃዎች ለሎ። ዛሬ የደን ከነበረን ደን የቀረው 15% ብቻ ነው። ይህም ከ5% በጭረጃዎች የሀገሪቱ አካል ላይ ብቻ ይገኛል። ዛሬ በብዙ የኢትዮጵያ ደጋዎች በተለይ በቀዳ ቤተክርስቲያናት ቀጥረ ገቢ ውስጥ የምናያቸው ተለቅ ዛፍ ያለ አካባቢ ሁሉ በመሰለ ዛፍ የተሸፈነ እንደነበር የሚያሳዩ ምልክቶች ናቸው።

በአሁኑ ጊዜ ደጋዊ የሆኑት የኢትዮጵያ ከፍሎች በኢኮኖሚክስ በወለጋ በከፋ በበጫን ባለና ቢጻፍ እንዲሁም በሽዋና በጠረርን አገገገድ ደጋዎች ላይ ይገኛሉ።

ሁለት ዓይነት ደናቸን በኢትዮጵያ መለየት ይቻላል።

1/ ቢላ በፋፊ ቀጠለ ለምለም ደኖቹ፡- እነዚህ በዝናቢያ በታያቸው የመጠቀሙ እንደ ዋንዚና ጥቁር እንጢት ያሉ ዘፍቸን የያዙ ደኖቹ ናቸው፡፡ የሚገኙትም በአብዛኛው በደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ በተለይ በኢሉሳቢር በከፋና በወለጋ ክፍለ ሀገሮቹ ነው፡፡

2/ የቀጠለ አርገፍ ዘፍ ደኖቹ፡- ይህ ደገፍ በበጋ ጊዜ ቀጠላ ቸጤን የሚያራገፉ ዘፍቸን ይጠቀሳሉ፡፡ የዚህ አይነት ዘፍቸ ዋና ዋና ሽላና ዋርካ ናቸው፡፡ በነዚህ ጋር አለፍ አለፍ ቀርቀሃም ይገኛል፡፡ የዚህ አይነት ዘፍቸ ቢበዛኛው የሚገኙት በምዕራብ ቀላያቸ ነው፡፡

ለ/ ደገ ያለሆኑ የተፈጥሮ ዕጽዋት፡-

1. ሣርማ መረቶች፡-

በሙ እንደሚታወቅለብን ሳር የሚበዛበት አካባቢ ነው፡፡ ከሣሩም ጋር አለፍ አለፍ ዘፍቸ አሉ፡፡ ይህም ቀደም በለው በጣካ ተሸፍነው የነበሩ በታያቸን በኋላ ገን ደኖቹ ተጨፍጭ ፈው የተረቀቁትን ደገ ክፍለ በብዛት የያዘ ነው፡፡

2. የቀላ እሸሃማ ደኖችና ቁጥቋጠያቸው፡-

በአብዛኛው የዚህ ዓይነት ዘፍቸ እሸሃማ ናቸው፡፡ ከር ገኙትም በብዛት ይበቀላቸዋል፡፡ የዚህ ዓይነት እጽዋት በደ ቡብ ምሥራቅ ቀላያቸ በዲዲሳ ሽለቁና በጣና ሜዳያቸው አካባቢ በብዛት አሉ፡፡

3. የከፊለ በረሃ ተክሎች፡-

እዚህም እዚያም ቁጥ ቁጥ ያሉ አጣጥሮ ከርገቸቸቸና ሙቀት ተቋቋሚ ተክሎችን ይጠቀሳሉ፡፡ በአብዛኛው በደንከለ ገደብ በቀይ ቢህር ጠረፍ ሜዳያቸውና በኢርተራ ቀላያቸ ይገ ኛሉ፡፡ በረሃያቸውን አቋርጦ በሚሄዱ ወንዞች ዓርና ዓር ገን በደንብ የዓበሩ የገራርና የወይራ ዘፍቸም አሉ፡፡

2.5 አፈር :-

የአንድ ሀገር አፈር የሀገሪቱ ተለቀ ሀብት ነው፡፡ በተለይ የአርባ ምርታማነት በዙፋን ጊዜ ከአፈር ለምነት ጋር በጥበቃ የተያያዘ ነው፡፡

አፈር ከአለቶች ድቃቂ ከፀቀ አጽዋትና እንሰሳት / ተለቀ እንሰሳትና በአይን የማይታዩ ነፍሳትን ይጨምራል/ በባሽ የተፈጠረና ውህና ለየርም በተለያዩ መጠን ያለጠተ ቀል ቀል ነው፡፡

አፈር ሁሉ እንደነበረ ያለ ስይሆን ከአለቶች በተለያዩ ምክንያት መፈነባከት ተነስተ በየጊዜው በተፈጥሮአዊና ከሚሳሳዊ ተፀዕኖዎች ምክንያት የሚለዋወጥ የተለያዩ ባህርይ ያለው ተለዋዋጭ አካል ነው፡፡ በውስጡም ለአጽዋት እድገት ወሳኝ የሆኑ እንደ ናይተሮጂን፣ ፍሰፍረሰ፣ ከሰሊየምና ፖታሲየም ያሉ ማእደናትን ይይዛል፡፡

የአፈር ዓይነት ከሥፍራ ሥፍራ ይለያያል፡፡ ደቃቀ አፈር አጠቃላይ አፈር የሽከላ አፈር ወዘተ በየሥፍራው የምናያቸው ነገሮች ናቸው፡፡ እንዳንጽዱ አፈር የተለያዩ ቀለሞችም አሉት ቀይ አፈር ጤናማ አፈር ጥቁር አፈር ወዘተ፡፡ የተለያዩ ከሚሳሳዊ ባህርይ ያላቸውም አፈሮች አሉ፡፡

2.5.1 የአፈር ሥርዓት

የኢትዮጵያ አፈር ገና በዙ ያለ ተጠና በመሆኑ በለአፈሩ ሁኔታ ዝርዝርና የተጠናቀቀ መረጃ የለንም ለምናየው የአፈር ሥርዓት ምክንያቶች የአየር ንብረት ሁኔታ አፈሩን የፈጠሩ አለቶች ዓይነት የገጸ ምድሩ ሁኔታና የአፈሩ ዓይነት ዋና ዋና ዎች ናቸው፡፡

ለምሳሌ የደጋውን ኢትዮጵያ አፈር ከቀላሉ ጋር ያስተያየ ነው እንደሆነ የደጋው አፈር የሕያዋን በሰባዝ ይዘት በዙ

ነው ምክንያቱም እጽዋት በደጋው በብዛት በመኖራቸው ነው፡፡
ደጋው ከፍለ ዘናባጭ በመሆኑ እፈሩ በዙፊ ውሀ ስለሚያገኝ
ከሚታይ ለውጥ በይበለጥ ይካሄዳል፡፡ በተመሳሳይ ምክን
ያቱም የጤው ይዘት ዝቅተኛ ነው፡፡

የቀላውን እፈር ያየን እንደሆነ በአብዛኛው ከሰዓሊነት ተራ
ለለት የመጣ ስለሆነ በጣም ጠንካራ እፈር ነው፡፡ ከዘናቡም
ወጥቶ የተነሳ በዙፊ ከሚታይ ለውጥ የለበትም በመሆኑም በዙ
ውን ጊዜ ወጥቶ አያጣም፡፡ የህያዋን በሰባጥ ይዘቱም እን
ሰተኛ ነው፡፡ ከዚህ ሁኔታ በደጋው በቀላው እፈር ለቁነት
ላይ የአየር ገብረት ለቁነት ከፍተኛ ሚና እንዳለው እናያለን፡፡

የኢትዮጵያን እፈር ሥርዓት ዝርዝር አድርገን ለንመለከት
የሚከተሉት ዓይነቶች እናገኛለን፡፡

ሀ/ ቡናማ ቀይ የደጋ እፈር፡-

ይህ የደጋውን ኢትዮጵያ ከፍለ አብዛኛውን የያዘው ነው
ይህ እፈር በቀላሉ የሚሰባበር የላይኛው አካሉ ወደ መረተ
ጥለቅ የሆነና ውሀ ማዘል የሚችል እፈር ነው፡፡ በኢትዮጵያ
በጣም የታረሰው እፈር ይህ እፈር ነው፡፡

ለ/ የበረሃ እፈር፡-

በኢትዮጵያ በረሃማና ደረቅ አካባቢዎች የሚገኝ እፈር
ነው፡፡ የቀይ ባህር ጠረፍ ሜዳዎች የአፋር ሜዳ እንዲሁም
የሶጋዴን ዝቅተኛ ከፍሎች የዚህ ዓይነት እፈር አላቸው፡፡
ደቃቅ ያለሆነ ቦረቦንቻማ እፈር ይበዛዋል፡፡ የህያዋን በሰ
ባጥ ይዘት የለውም፡፡

ጠ/ የሶጋዴን ደረቅ ሣርማ አካባቢዎች እፈር፡-

ዘናቡ ከፍ በሚሰባቸው የሶጋዴን ሣርማ አካባቢዎች
የሚገኝ እፈር ነው፡፡ ይህ እፈር የካርቦን ውህድ ይዘት
ከፍተኛ ነው፡፡

መ/ የሰዎች ሽለቆ ሀይቆች አካባቢ አፈር፡-

ይህ አፈር በተለያዩ አቀጣጣኝ ርቀት እየመጣ የሚከማቸው አፈር ነው፡፡ በመሆኑም የተለያዩ የአፈር አይነቶች ይገኛሉ፡፡

ሠ/ የደለለላ ሚዳዎች አፈር፡-

ይህ ዓይነት አፈር በዝቅተኛው የተለለቀ ወንዞች ዓርቻ ሚዳዎች ላይ ያለው አፈር ነው፡፡ የአባይ፣ የአዋገ፣ የባርና የመሳሰሉት ወንዞች ዝቅተኛ አካባቢያት የዚህ አይነት አፈር አላቸው፡፡ እነዚህ አፈሮች በየጊዜው በመመጣ ደለለ የሚታደሱ በጣም ለም አፈሮች ናቸው፡፡

2.5.2 የአፈር መሽርሽር፡-

አፈር በተፈጥሮና በውሳኔ በሆኑ ምክንያቶች እየተሸረሸረ ከሥፍራ ሥፍራ ይጓዛል፡፡ ወንዞች ነፋስ የሚገሸሩት የበረዶ ከዎር አፈርን ከሥፍራ ሥፍራ ያጓዝታል፡፡

በኢትዮጵያ ዋናው የአፈር መሽርሽር ምክንያት ወራጅ ኩራና ወንዝ ነው፡፡ ኢትዮጵያ ዝናብና ወንዝ የሚበዛበት በመራቱ ከፍታ የተነሳ ፈጣንና ኃይለኛ ወራጅ ውሀ ያላት ሀገር በለሀነቱ አፈሩ አንፃጽ በዝናብ እየተጠረገ ቁልቁል ሲገሸረረት አንፃጽ ደገዋ በኮራያት ውስጥ በገርፍ እየተጠረገ ይሄዳል፡፡ በዚህ የተነሳ ለዎች የደጋ መሪዎች ለም አፈራቸውን እያጡ ሲረቁት ማየት ያስተላመደ ነገር አይደለም፡፡ በተለይ በሰሜን ኢትዮጵያ ከፍለ ሀገሮች የአፈር መሽርሽር በጣም አስከፊ ሆኗል፡፡

ለምሳሌ ከአባይ ወንዝ ቀሪ ብቻ በአመት ከ3000 እስከ 4000 ሚሊዩን ኪዌንት ሜትር የሚደርስ ለም አፈር እየተጠረገ እንደሚሄድ ተሰላቷል፡፡

ለዚህ ከፍተኛ የአፈር መሽርሽር ተለቁ ምክንያት በውሳኔ ችግር ነው፡፡ ከነዚህ ውስጥ፡-

1. የአፈር ለባሰ የሆነውን ደን መጨመርና ማቃጠል
2. የገጠብ መረቶችን በብዙ ከብተ ከሰለክ ማሰጋገጥ
3. ለኮራ መፈጠርና መስፋፋት በሚያገዝ መንገድ እርሻን ቁሳቁሳ ማረሰ ዋና ዋናዎቹ ናቸው፡፡

2.6 አራዊት :-

ኢትዮጵያ በገጸ ምድሯና በአየር ንብረቷ ለብጥርጥር ነት የተነሳ የብዙ አራዊት መኖሪያ ነች፡፡ ከዘመናት በተካሄደው የደን ጭፍጨፋና ቀደም እንደ ደብዳቤ ይቀጠር የነበረው የአራዊት አደን የኢትዮጵያን የአራዊት ሀብት ብዙ እንደ ቀነሶት ይገመታል፡፡ ዝሆን፣ ቁጭኔ፣ ነብር፣ አንበሳ፣ ጉዝ የመሳሰሉ ሌሎች አጠቃላይ መገደል በብዙ የኢትዮጵያ ብሔረሰቦች ውስጥ ደገና የሚያሰኝ ስለነበረ ይህን የሚሹ ሁሉ እነዚህን አራዊት በጭካኔ ሲፈቱዋቸው ናረዋል፡፡

ይህም ሆኖ ዛሬም በኢትዮጵያ ብዙ ዓይነት አራዊት ለሉ ከነዚህም ውስጥ አጽንዖቱ በኢትዮጵያ ብቻ የሚገኙ ናቸው፡፡ ለምሳሌ እንደ ዋሊያ /በሰሜን ተራሮች/ ኒያሳ /በአርሲና ባሌ ተራሮች/ የሰሜን ቀበሮና ዘንደሮ ምዕራብና በደቡብ ምሥራቅ ዳጋዎች/ ያሉት በኢትዮጵያ ብቻ የሚገኙ ብርቅ አራዊት ናቸው፡፡

በአሁኑ ጊዜ የደንና ዳር አራዊት ጥበቃ በጣም የተጠና ከረ በመሆኑ በየሰፍራው በመደባበር ላይ ያሉት ብሔራዊ ፓርኮችና የአራዊት ክልሎች ለአራዊት ሀብታችን እንከብካቤና ጥበቃ ከፍተኛ አስተዋጽኦ እያደረጉ ናቸው፡፡ እነዚህ አራዊቶቻችን ተራሮችን በመሳብ ሳይንሳባዊ ምርመሮችን ለማድረግና ለሌሎችም ነገሮች በጣም አስፈላጊ መሆናቸውን ሕብረተሰቡ ባጠቃላይ ሊረዳና እንከብካቤ ሊያደርግላቸው ይገባል፡፡

2.7 የእጽዋት የአፈርና የአራዊት እንክብካቤ

እንክብካቤ / Conservation/ ስለሚለው ቃል ምንነት ገለጽ የሆነ አመለካከት ያስፈልጋል። እንክብካቤ ጠብቶ በብልሃት መጠቀም ወይም መቆጠብ ተብሎ ብዙ ጊዜ ይተረጎማል። ይህ በቂ ተርጉሞች አይደሉም። የሀብት እንክብካቤ ወይም ቦን ስርዒት ሃብትን እንዳለ ጠብቆ ማስቆጣጠር ማለት አይደለም። እንክብካቤ ሀብትን በሥራ ላይ እያዋሉ ይህ ሃብት ከላማቋረጥ ከተወሰደ ወደ ተወሰደ እንልገሎቱን መስጠት የሚቀጥልበትን ዘዴ መቀየር ማለት ነው።

ደናጅቸንን ተንከባከብን ስንል መጠቀም አቅምን ማለት አይደለም። ይህ ማለት ደናጅቸንን በአገሳቢው እየተጠቀምን ነገር ገን ተጠቅመን እንዳንጨርሳቸው የተጠቀም ነውንና የምን ጠቀመውን ያህል በየጊዜው እንተከለን ማለት ነው። የተፈጥሮ ሃብቶች ሊተኩ የሚችሉ ወይም የማይችሉ ዓይነቶች ናቸው። እንደ ደን አፈር ውሀ አራዊት ጭሳብሎት ሊተኩ የሚችሉ ናቸው። እንደ ነፃጁ፣ ዘይት የድንጋይ ከሰለፍ ሌሎች ብዙ ማዕደናት ያሉት ሊተኩ የማይችሉ ናቸው። እነዚህም ግን መን ከባከብ የሚቻለው አማራጭ ሀብት በመጠቀምና አጠቃቀማቸው በጣም ምርታማ እንዲሆኑ በማድረግ ነው። ከላይ ለጠቀስናቸው የተፈጥሮ ሀብቶችን እንዳንደው የእንክብካቤ ዘዴዎች ቀጥሎ ቀርቦ ዋል።

ሀ/ ዋና ዋና የእጽዋት እንክብካቤ ዘዴዎች

1. ደንን መተካትና የተራቀቁ ሥፍራዎችን በደን ማልበስ
2. የቤት እንሰሳት ቁጥርን በመቀነስ የሣርን በጣም መጋጥ መቀነስ
3. የዚፍቸን አቀራረጥ መቆጣጠር
4. በደናቸው ውስጥ አሃት እንዳይነሳ ጥንቃቄ ማድረግ

ለ/ ዋና ዋና የአፈር እንክብካቤ ዘዴዎች

1. የተራ ቀቱ መራቸን ደን ማለብ
2. ቁሳ ቁሳ ታላቅ እርሻዎችን አገደው ማረብ
3. በቁሳ ቁሳ ታላቅ እርሻዎች ላይ እርከን መሰራት
4. የምንዘራቸውን የእህል ዓይነቶች ማፈራረቅ
5. ማዳበሪያ መጠቀም
6. በቁሳ ቁሳ ታላቅ እርሻዎች ላይ አለፍ አለፍ ብሎ ሣር የሚባል ቀለበት ደንበር መተው

ለ/ ዋና ዋና የአራዊት እንክብካቤ ዘዴዎች

1. የአራዊቶች መኖሪያ የሆነውን ደን መንከባከብ
2. ሕገወጥ አደንን መከሰከልና መቆጣጠር
3. በጤራዊ ፓርክ ክልሎችን ማስፋፋትና እንባባት የሚኖሩበት የተፈጥሮ ሚዛን በሰው ሠራዊት ምክንያቶች እንዳይዘነጋ ማድረግ

3. የኢትዮጵያ ሕዝብ ሂሳብ

3.1 የኢትዮጵያ ሕዝብ ሥርዓተና አሠፋፈር

በ1976 ዓ.ም በኢትዮጵያ በተካሄደው የሕዝብና የቤቶች ቁጥራ መሠረት የኢትዮጵያ ሕዝብ ብዛት 42,019,418 ነው። ከዚህ ውስጥ 20,948,277 ወንዶች 21,071,141 ሴቶች ናቸው። ከዚህ መቀላላ ሕዝብ ውስጥ 37,276,563 /88.7 % / የሚኖረው በገጠር ሲሆን 4,742,855 /11.3 % / ደግሞ በከተሞች ነው። በዚሁ የቁጥራ ሪፖርት መሠረት በየክፍለ ሀገሩ የተገኘው ውጤት በሚከተለው ሠንጠረዥ እንደተገለጸው ነው።

የኢትዮጵያ ጠቅላላ ሕዝብ በዚህ በክ/ሀ/ገር ፣ በከተማና በገጠር

ክፍለ ሀገር	የሕዝብ ብዛት		የከተማ ሕዝብ ብዛት	ጠቅላላ የሕዝብ ብዛት
	ከተማ	ገጠር		
አርቢ	133,135	1,529,098	8.01	1,662,233
ባሌ	77,207	929,284	7.67	1,006,491
ጋምጋራ	73,253	1,174,781	5.87	1,248,034
ጉጌ	263,387	2,981,495	8.12	3,244,882
ጉጌደር	223,562	2,681,800	7.69	2,905,362
አርታራ	407,095	2,207,605	15.57	2,614,700
ሐረርጌ	314,601	3,837,105	7.50	4,151,706
አዲስበር	66,171	3,897,156	6.87	3,963,327
ከፋ	150,839	2,299,530	6.16	2,450,369
ገዳማ	749,262	2,341,303	9.26	2,809,565
ተገራይ	249,178	3,541,401	6.57	3,790,579
ወላጋ	198,034	2,211,666	8.25	2,409,700
ወላጌ	143,376	2,226,301	6.05	2,369,677
አባባ	250,143	3,359,775	7.05	3,609,918
አዲስ አበባ	31,037	58,263	34.76	89,300
አዲስ አበባ	1,412,575		100.00	1,412,575
ጠቅላላ	4,742,855	37,276,563	11.30	42,019,418

የሕዝብ ቤት ቀጠረ ጋሚያን ጽ/ቤት .. የሕዝብና የቤት ቀጠረ የመሬት ሪፖርት .. መሰከረም 1977::

የኢትዮጵያ ሕዝብ በዓመት 2.9 በመቶ እያደገ እንደሚሄድ ተሰልቷል፡፡ በዚህ ያስተዳደገ ፍጥነት በ25 ዓመት ውስጥ የሕዝቡ በዛጅ አሁን ያለውን ያህል ሊጠመር እንደሚችል ይገመታል፡፡

የሕዝቡ የለብፋፈር ጥገገተ ከጠቀላላ ብፋተ ጋር በአጣካይ
 ሲታይ 34.34 በጤ /ኪ.ግ²/ 42,019,418 ይሆናል::

1223.600

ይህ አጣጣይ ጥገገተ ሲሆን ከሰፍራ ሰፍራ ይለያያል፡፡ ለምሳሌ የሸዋ ከፍለ ሀገር የሕዝብ ጥገገተ ከ70 ሰው /ኪ.ሜ² በላይ ሲሆን የባሌ ደገዋ ከ10 ሰው /ኪ.ሜ² በታች ሆኖ እናገኛለን፡፡ በኢትዮጵያ በዙፋኑ የሚኖርባቸው የወላይታ፣ ከምባታና ጠዲያ፣ ደቡብ ዞሪያ፣ ሲዳሞ፣ ጠማሲን፣ አድዋና ታላላቅ አውራጃዎች ከ100 ሰው /ኪ.ሜ² በላይ ጥገገተ አላቸው፡፡ /ካርታ 7/

ለነዚህ የሕዝብ ጥገና ልዩነቶች ብዙ ምክንያቶች አሉ፡፡
 ሲጠቃለሉ የተፈጥሮ ሰበሰባዊ ምክንያቶች ሆነው እናገኛቸዋለን፡፡

ከተፈጥሮ ምክንያቶች ውስጥ ዋነኛው ከፍተኛ ነው። የኢትዮጵያ ከፍተኛ ቦታዎች ባጠቃላይ ከፍተኛ ጥገገተ ሲኖራቸው ዘቀተኛ ሥፍራዎች በጣም ዘቀተኛ ጥገገተ ነው ያሳቸው። ደጋግሞ ከፍለ ለብ ያለው ቀተ በዙ ዘናበና ለም ለፈር እንዲሁም በዚ ያለ የአጽዋት ሀብት በሳለው በዙፊን ሕዝብ መሰብ ቸሏል። ቀላጩን ያየን እንደሆነ የውቀት በዚት፣ የዘናቡ ማነብ፣ የቀላ በሽታዎች ተነባብረው ዙፊ ውን ከባድ በለጫዎደርጉት ሕዝብ ለይበዚባቸው። በቀላ ተመሳሳይ ሥርዓት የለም። ምክንያቱም የተለያዩ ያካባቢ ምክንያቶች በሳሉ ነው። ለምሳሌ በደጋው ላይ ገደላገደላማ የሆኑ ለካባቢዎች በዙ ሕዝብ ለይኖርባቸው።

በብሉይ መንግሥታዊ ክልሉ የሕዝብ ሥልጣን ሥልጣን ለጥገና
ደብዳቤ መሆኑን ያሳያል፡፡

38

በ2000 ዓ. ዓለም አባባሪ በናይል ሸለቆ ነዋሪዎች የነበሩ የናይሎቹ ነገዶች በገበጸች ወደ ኢትዮጵያ ተገፋ ተመጣታ፤ በደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ ገደማ ነዋሪ የነበሩት የኦሮሞ ጉሳዎች በልዩ ልዩ ምክንያቶች ወደ ምዕራብ ሰሜን ምዕራብና ሰሜን ደረገው ገባ፤ ስለ ገፈተ፤ ከአረቢያ ወደ ኢትዮጵያ የገቡት የሴም ነገዶች አሠፋፈር፤ በጉሳዎች እርሶ በርሶ መገፋፋት ምክንያት የነበረው መጪያ ነቀ አሁን ለምና የው የሕዝብ አሠፋፈር ጥገገትና ሥርዓተ አባተዎቻቸው አርገዋል፡፡

የኢኮኖሚው እንቅስቃሴ ዓይነት አንድ ሌላ ምክንያት ነው፡፡ የሕዝብ ጥገገት ሕዝቦች በተሠማሩበት የምርት ሥራ አይነት ይለያያል፡፡ ለምሳሌ የዘላን ኢኮኖሚ ከእርሻ ኢኮኖሚ የበለጠ ስፍራ ይጠይቃል፡፡ በሌላም ጥቂት ዘላንና ብዙ መሬት ሲያስፈልጋቸው ተጠባባይ ቁጥር ያላቸው አራሾች ገን ያነሱ ስፍራ ይወስዳሉ፡፡ ዘመናዊ ኢንዱስትሪም ስናይ ከነዚህ ሁሉ ባነሱ ሥፍራ ሰዎችን ለመገንባት ሊይዝ የሚችል ሆኖ እናገኛለን፡፡

የኢትዮጵያን ሕዝብ ለሰፋፈር የገጠርና የከተማ ለሰፋፈር ብለን በሁለት ልንከፍለው እንችላለን፡፡

3.2 የገጠር አሠፋፈር፡-

በኢትዮጵያ ገጠር ውስጥ የተለያዩ አሠፋፈሮች ይታያሉ፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ ጊዜአዊና ተንቀሳቃሽ የሆነ የዘላን አሠፋፈርና የረገ አሠፋፈር እንዳሉ እናያለን፡፡ የዘላኑ አይነት አኗኗር ለዘመናዊ የኢኮኖሚ እድገት፤ እንደ ተምህርት ቤት፤ የጤና አገልግሎትና የኢኮኖሚ ለገልገሎት የጠባባሎት ለመጠቀም በጣም አስቸጋሪ ነው፡፡

የረገ አሠፋፈር ያለነው በአንድ በታሪካዊ እርሻ ላይ ተሰማርተው የሚኖሩትን አኗኗር ነው፡፡ የረገ አሠፋፈር በሁለት ይከፈላል፡፡ አንዱ በተገን ለሰፋፈር ሲሆን ሁለተኛው የመንደር ለሰፋፈር ነው፡፡ የተራራቀ አሠፋፈር በአብዛኛው በደቡባዊ የኢትዮጵያ ክፍል በቀደመ አባባት ኢትዮጵያ መሬት የገለ ይዘታ በነበረበት

ሥፍራ ሁሉ የምና የው ሲሆን የመንደር አሠፋፈር መሪነት በርስተነት ተይዞባቸው በነበሩት ሰዓዊና ዊ የኢትዮጵያ ክፍለ ነገር፡፡ ከነዚህ ጋር በአሁኑ ወቅት በአብዮታዊነት ኢትዮጵያ ቁጥራቸው በመጨመር ላይ ያለ በዘመናዊ መልክ የተቀየሩ የሠፈሩ መንደሮችም ይገኛሉ፡፡ እነዚህ በብዛት በአርሲ በባሌ እንዲሁም ባሁኑ ሰዓት በሚካሄዱ የሠፈሩ አካባቢዎች በጋምቤላ፣ በመተከል በአሰሳ በመሳሰሉት አካባቢዎች ይገኛሉ፡፡

ቀደም ሲል ያየናቸው የተራራ ቁጥ የመንደር አሠፋፈሮች የየ ራሳቸው የሆኑ ቸገሮች አሏቸው፡፡ የተራራ ቀው የአሠፋፈር አይነት የመንገደተና የሕዝባዊ ደርጅተችን ልዩ ገልጋሎቶች ለማድረስ ከፍተኛ ቸገር ያስከትላሉ፡፡ ተምህርት ቤት ክሊኒክ የህብረት እርሻ ምንም እንኳን አማካይ በሆነ ቦታ ለመሠረተ ቢቸሉም ከያንዳንዱ ቤት ብዙ ርቀት ይኖራቸዋል፡፡ በዚህም የተነሳ ገልጋሎታቸውና ኢኮኖሚያዊነታቸው ዝቅተኛ ነው፡፡

የሰዓዊና ዊ ኢትዮጵያዎች የመንደር አሠፋፈርም እንደዚሁ የአገሪታችን አቀራረብና ኢኮኖሚያዊ ቸገሮች አሉ፡፡ እነዚህ መንደሮች በየሥፍራው በርከት በርከት ብለው ይታዩ እንዲ በዘመናዊ መልክ በሚደራጁት መንደሮች ዓይን ሰናያቸው በየመንደሩ የነዋሪው ቁጥር እነሰተኛ ነው፡፡ በመሆኑም የተራራ ቁጥ አሠፋፈሮች ያሏቸው ቸገሮች ሁሉ በነሱም ይታያሉ፡፡ እነዚህ አሠፋፈሮች በሕዝባዊነት የሚከራረሙት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ገንባታ ውስጥ እየተጠኘ ለሕዝቡ ምርታማነትና ብልጽገና ለጠንካራ ማህበራዊ ገንባታ እመቺ በሚሆን መንገድ መቀየሩ ይኖርባቸዋል፡፡

3.3 ከተሞች

ከተማን መከተም በዘመናዊ መልክ ሰናየው ለኢትዮጵያ የቀርብ ጊዜ ታሪክ ነው፡፡ እንደ አከላከልና አዳሲስ የመሳሰሉ ከተሞች ገንባታ በጥንታዊነት ኢትዮጵያም ነበረ፡፡ በኢትዮጵያ ዘመናዊ ከተሞች ማደግ የጀመሩት በ1950ው ምስተ አመት መጨረሻ አካባቢና በ2050ው ምስተ አመት መጀመሪያ አካባቢ ጀምሮ ነው፡፡ ለኢትዮጵያ ከተሞች

መስፋፋት ተሰቅዶ ምክንያት የሆነው የሀገሪቱ ልዩ ልዩ ክፍሎች በጤና መንገድ መያያዝ ነው። የኢኮኖሚያችን በኢትዮጵያ የ5 ዓመት ቅደም ለከታች መስፋፋት አስተዋጽኦ አድርጓል።

የኢትዮጵያ ከታች ሕዝብ በጠቀሰው 11.3% ብቻ መሆኑን አይተናል። ይህ በኢኮኖሚ ከፋብረ ለገርቶ ጋር ሲታይ በጣም ዘቅተኛ ነው። የከታች ሕዝብ ብዛት እንደ እንደ የኢኮኖሚ አድገት መጠቀሚያ ሊወሰድ ይችላል።

የኢትዮጵያ ከታች አድገት በሀገሪቱ ውስጥ በአኩሪ ጂኦግራፊያዊ ሁኔታ የተሰራጨ አይደለም። ባብዛኛው ብዙ ከተማ ያለ ባቸው አካባቢያችን ሕዝብ የሚበዛባቸው የሀገሪቱ ክፍሎች ሲሆኑ የሕዝብ ቁጥረቸው አነስተኛ የሆኑ አካባቢያችን አነስተኛ የከተማ ደረጃ አሏቸው። /ከርታ 8/

የከተማን ደረጃ በክፍለ ሀገር ስናይ በጣም የተዛባ ሆኖ እና የዋለን። ሽዋ /አፋላ አበባን ወደ/ ኤርትራና ሐረርጌ ክፍለ ሀገራት ብቻቸውን ከጠገሪቱ የከተማ ነዋሪ ሕዝብ ወደ 60.8% የሚሆነውን ይዘዋል። ለዚህ የከታች በነዚህ ስፍራ ያች መከተማቸው ምክንያቶች እንደ ተራንሰፖርት የተዎህርት ተቋሞች ኤሌክትሪክ ኃይል የሆስፒታሎችና የኢንፋንትሪያች መከማቻቸው ናቸው።

የኢትዮጵያ ከታች አድገትና መስፋፋት እንደሌሎች የባለቤት ዓለም ሀገሮች ከተማ ሁኔታ የኢንፋንትሪ መሠረት የሏቸው። በዚህ ላይ የከታች ለባለቤቱ መሰል ድር ብዙ የገጠር ነዋሪ ያችን በለማሰብ የከታች ሕዝብ አድገት ምክንያት በአብዛኛው ከገጠር ወደ ከተማ የሚረሰበው ሕዝብ ነው።

የኢትዮጵያ ከታች የተለያዩ አይነት የአገልግሎት ፍጥነት አሏቸው። በዚህ የአድገታቸው ሁኔታ መሠረት ከታች ያችን በባለቤት ክፍለን ለና ያቸው እንቅስቃሴ።

1/ አያቀለቀሉ የሚሄዱ ሁሉም ሰዎች፡- እነዚህ የሕዝባችን ቀጥሮ አያቀለቀሉ የሚሄዱ ከቅጥ ፍትሕ፡- እንደ አከላከል ማድረግ ያሉ ከቅጥ ከዚህ ይፈረጃሉ፡፡

2/ በቀሰታ የሚያደግ ከቅጥ፡- እነዚህ ከአጣጣሪ የከቅጥ አደገተ ፍጥነት በታየ የሕዝብ ቀጥሮ የሚያደግ ፍትሕ፡- የእነዚህ ከቅጥ ሊከናወን ይችላል ለብዙ ሕዝብ አደላ የሚሰጥና ለዘጋጃ በመሆኑ አደገታቸው ዝቅተኛ ነው፡፡ ለዚህም ስህል ለረርና ገረገ እዚህ ውስጥ ወጥቶ ለንጥላ ለገ፡፡

3/ በፍጥነት የሚያደግ ከቅጥ በሊንግብተሪ ወሰን ያገኘው የሥራ አደላ በብዛት የሚገኝባቸውና ለህገ ተቀርቶ በፍጥነት በማደግ ላይ ያሉትን ከቅጥ ከዚህ ይፈረጃሉ፡፡ ለታዩት ባህር ፋር፣ ለህገ ለባባ፣ ለዋሳ ለዚህ ምሳሌ ለሆኑ ይቻላሉ፡፡

4. የኢትዮጵያ ሊቀናጃ ፕላንፈሬዎች ባህሪ

4.1 ገብርና

ገብርና ስንሰል የአዘርዕተ እርሻና የከብተ ርቢን ባንድ ላይ ማለታቸው ነው፡፡ ከአለም ሕዝብ አብዛኛው በቀጥታ በገብርና ሥራ ላይ የተሠማሩ ነው፡፡ በተለይ እንደ ኢትዮጵያ ባሉ ጌላ ቀር አገሮች ገብርና ከ80% በላይ የሚሠነውን ሕዝብ ያሠማራል፡፡ አብዛኛው የእነዚህ አገሮች ገቢም በገብርና የሚመጣ ነው፡፡ የሊንግብተሪውና የንግድ ክፍለ ሊቀናጃዎችም አደገታቸው በብዙ ሁኔታ በገብርና ላይ የተመሰረተ ነው፡፡ የሊንግብተሪዎችም የተመሰረተው በአብዛኛው በገብርና ውጤቶች ላይ ነው፡፡ በሚመረቱ ሽቀጦችም ፍጆታ ላይ ይህ በቀጥታ በዙፍ የሆነው ገብረ በጣም ወሳኝ ነው፡፡

ገብርና በኢትዮጵያ ውስጥ ከብዙ ምላሽ አመታት በፊት የነበረና በሕዝቡም ባህል ውስጥ ጽኑ መሠረት ያለው ነው፡፡ ኢትዮጵያ

የብዙ አዝርአት አይነትም የመጀመሪያ ምንጭ እንደ ነበረች ይታወቃል፡፡

የኢትዮጵያ ገብርና ምንም ያህል ረጅም ታሪክ ቢኖረውም እንኳን አሁንም በጣም ኋላ ቀር ነው፡፡ ይህም ሆኖ የኢኮኖሚያችን ዋነኛ መሠረት ነው፡፡ ወደፊትም ለብዙ ጊዜ ዋነኛ ሆኖ መቆየቱ የማይቀር ነው፡፡ ስለገብርና ከነሱን በተገኘው ቢሆን ስለቀደመ አብዮትና ደህረ አብዮት ኢትዮጵያ ገብርና ለያይተን መመለስ ያስፈልጋል፡፡

4.1.1. ቀደመ አብዮት ገብርና፡-

በቀደመ አብዮት ኢትዮጵያ ገብርና ምንም የሥርዓት መሠረት ቢሆንም እንኳን ለአድገቱ ለመሸጋገሉ ምንም ተኮረት ያለት በጣም መሆኑን እንረዳለን፡፡ የኢትዮጵያ ገብረ ለዘመናት የየአካባቢው ባለባቶችና ጉለተኞች ምርቱን ሲመዘገብ ኖረዋል፡፡ በእኔ ወደ ለፍ በሆነው ምርቱ ቀጥቦ ማረጋገጥ ስለሌለው ነገር ማሸጋገልና መለወጥ ቀርቶ በየዘመኑ በሚከሰተው ደርቅ በረሀብ ሲቀላ ኖሯል፡፡ ስፍና የነበረው የመሬት ሥሪት በጣም ኋላ ቀርና አደህሪ ስለነበረ የገብርናን አድገት ቀለፍ ይዘት ነበር፡፡ በቀደመ አብዮት ኢትዮጵያ በስተ ዋና ዋና የመሬት ሥሪቶች ነበሩ፡፡ እነሆም

1/ ርስት

2/ የገለ ይዘታ

3/ የዘላን የጋራ ይዘታ ናቸው፡፡

1/ ር ስ ታ

ይህ አይነት የመሬት ሥሪት በአንድ የተወለደ ገንደ የሚመጡ ሰዎች መሬትን በጋራ የሚይዙት ሁኔታ ነው፡፡ በአብዛኛው በኢርትራ በተገራይ በጉንደር ጌታም በሜን ወለፍ በሰሜን በዋ ስፍና የነበረ ሥሪት ነው፡፡ በዚህ የመሬት ሥሪት መሠረት አንድ

ሰው ተወላጁን ቀጥሮ ከመራት ባለቤት ተወላጁ ጋር ግንኙነትና
 ግረጋገጥ ከቻለ በፈለገው ጊዜ ከመራት ባለቤት ተወላጁ ጋር
 "ርስተ በሺ አመት ለባለቤት" ይባላል የነበረውም ለዚህ ነበር::
 በዚህ ሁኔታ የመራት ባለቤትነት ኢኮኖሚያዊ ጥቅም በቻል የሚያስ
 ገኘ ሰይህን በዘመኑ ለባቢል "የሰው ልጅነትን" ግረጋገጧል
 ነበር:: ተወላጁ ቀጥሮ መራት ግንኙነት የማይቻል ሰው
 በዚህ ሕብረተሰብ ውስጥ ይናቃል ይሰደባል ርስተ ለይሸጥም ለይ
 ለውጥም::

ይህ የመራት ሥራ በዙጭ ገዢዎች ነበሩት:: መራት ከተ
 ወላጁ ተወላጁ ለየተቀረረበ ስለሚሄድ ኢኮኖሚያዊነትም ያነሱ
 ያህል ለየቀነሰ ይሄዳል:: ለያንዳንዱ ገበሬ መራቱን ለራሱ ይዞ
 የማቀየት ዋስትና ስለሌለውና የባለገጣ ፍራቻ ስለሌለበት ለመራት
 ለገዢነቱ ለያደርገው:: ለንድ ገለሰብ በተወላጁ ምክንያት
 መራት የሚያገኘው በተራራ ቀ ስፍራ ስለሆነ ይዞታው የተጠቃተነና
 ለአርባም አመቺ ያልሆነ ነበር::

2/ የገለ ይዘት:-

በዚህ ይዘት መሠረት ገለሰባች በመራት ላይ ወሎ መጠን
 ለላቸው መሸጥ መለወጥም ይቻላል:: የዚህ ዓይነት የመራት ሥራ
 በደቡብ ሸዋ በወለጋ፣ ኢሊሲር፣ ከፋ፣ ጋዋ ገፋ፣ ሲዳሞ፣ ባሌ
 ሰረርጌና ደቡባዊ ወሎ ውስጥ የሠሩ ነበር::

በዚህ የመራት ለያያዝ ሥርዓት መሠረት መራት በጥቂት የመ
 ራት ከበርቱኞች የተያዘ ስለሆነ ከፍተኛ በዝቦዝ ይካሄድበት
 ነበር:: ገበሬው ጭሰና ስለሆነ በመራት ላይ ባለቤትነት የለ
 ውም:: ባለመራት ባሻው ጊዜ ያሻውን ነቀሎ ያሻውን ስለሚተክል
 የይዘት ለስተማማኝነት ፈጽሞ የለም:: ባጠቃላይ ለጌገ ለሰከፊ
 የነበረው የባለመራት ጭሰና ገንጽነት የሰፈነበት ይዘት ነበር::

3/ የገባ የገራ ይዘት:-

ይህ ለይነት የመራት ይዘት ዘላቂና በሚኖሩበት የሰዎች

በሌሎች በደቡብ ምሥራቅ ቀላጃቸውና በሰሜን ምዕራብ ቀላጃቸው ሰፍኖ የነበረ ነው። በነዚህ በታያቸው መሬት በጋራ በጉዳው ይያዛል። ገለሰቦቹ የኔ የሚሉት መሬት የላቸውም። በነዚህ አካባቢያቸው የቀድሞው መንግሥት መሬት ለገለሰቦችና ለወጭ ሀገር ከበር ትያቸው ይሰጥ ነበር። በዚህም ሲቢያ በዘላኖችና በመንግሥት መሀል ከፍ ተኛ ቀራኔ እንደ ነበር እንረዳለን። ለዚህ መሬት በከበት በገ መል፣ በፍ የሎችና በበጌቹ በዚያት እየተመሰሰ ዘላኖች ለመንግሥት ይገባሉ ነበር።

በቀድሞ አብዩት ኢትዮጵያ ሥርዓት በወለዳቸውና በራሳቸው ቸገሮች ምክንያት የእርሻ ምርታማነት በጣም ዘቅተኛ ነበር። ለምርታማነት ዘቅተኛነት ምክንያት የነበሩትን ጠቀለል አድርገን ሰንመለከት የሚሰጥነት መሰረት የእርሻ መሣሪያዎች ኋላ ቀርነት፣ ሲይንሲዊ የሆኑ የአስተራረብ ዘዴዎች አለመስፋፋት፣ ገበሬዎች በይዘታቸው ላይ ዋስተና ማጣታቸው የመሬት ከተውሰደ ተውሰደው ጠንገን የሀብረት እርሻዎች አለመኖር ዋና ዋና ጥቂት ሆነው እና ገኛቸዋለን።

4.1.2. ደህረ አብዩት ገብርና፡-

ስለደህረ አብዩት ኢትዮጵያ ገብርና ሰንነጋገር የካቲት 25 ቀን 1967ን መነሻ እናደርጋለን። በየካቲት 25 1967 ዓ.ም. የገጠር መሬት ለሰፊው ሕዝብ ያደረገው ሥር ነቀል አዋጅ ታወጀ። ይህ አዋጅ መሬት የአራሶች እንዲሆን በማድረግ ለዘመናት ሰፋኛ የኖረውን የፈውዳል ሥራት አፈራረሰው። በዚህ አዋጅ መሠረት አንድ ገበሬ እስከ 1ር ሄክታር መሬት ድረስ ማረሰ እንደሚችል ተረጋገጠ።

የየካቲት 1967 ዓ.ም. የመሬት አዋጅ በአዋጁነት ላይ በቻ የሕግ ሲይሆን የመሬትን ምርታማነት ከፍ ሊያደርግ በሚችሉ መሬቶች ፖሊሲያቸው የታደሰ ነበር። በዚህም መሠረት ገበሬውን በማህበር በማደራጀት ኃይሉን በማሰባሰብ ገንታ ሕሊናውን ከፍ በማድረግ የማያቋርጥ ቀስቀሳ ማድረግና ለአሳማው ተፈጻሚነት

የሚያገዙ በርካታ የመንግሥት ቀጥተኛ እርዳታዎች እንዲሁም አመቺ የሆኑ የመንግሥት መዋቅሮች ተዘረጉ፡፡

ይህ አዋጅ እንደታወጀ ገብርናን ተባብሮ የኖረው አዲህ ሥርዓት ከፋይ ተቃራኒ እንዲሆን ወዲያውኑ ከአዋጁ በኋላ ምርታማነት ከባድነት አልፎታል፡፡ ለዚህ በዙ ምክንያቶች ነበሩ፡፡

1/ ገበሬዎች በንቃታቸው ዘቅተኛነት የተነሳ የአዋጁን መንፈስ በተከከለ መረጃ ባለባቸው ለአዲህ ሥርዓት መጋለጥ ለጣቸው፡፡

2/ የገበሬ ማህበራት አመራር ደካማነት፡፡

3/ በጊዜው የነበረው የወጭ ወረራና የሀገር ውስጥ የአዲህ ሥርዓት እንቅስቃሴ፡፡

4/ የተፈጥሮ ቸገሮች በተለይም ደርቅ ዋናጅ ምክንያቶች ነበሩ፡፡

በገብርናው ክፍለ ኢኮኖሚ በኩል ቸገሮችን ለመቋቋምና ምርታማነትን ከፍ ለማድረግ አብዩታዊው መንግሥት በርካታ እርምጃዎችን ወሰኗል ከነዚህም ውስጥ፡-

1/ የምርት ከፍተኛነት ወደ ገበሬው ማሰማራት

2/ የገበሬ ተወካዮችን ማሰልጠን

3/ ዘመናዊ ጉዞዎችን በየቦታው ማቋቋም

4/ በዙፍነት እንዲታረሱ ማበረታታት

5/ ለዓሳብ የአስተራረስ ዘዴዎች እንዲሰራጩ ማድረግ

6/ ምርት ዘርፍ የኬሚካል ማሳበሪያ በስፋት ማሰራጨት

7/ ሠራራን ማጠናከር ሂደት ዋና ዎናዎችና ቸገሮች፡፡

የኢትዮጵያ ሠራተኞች ፓርቲ /ኢ.ሠ.ፓ./ ፕሮግራምና ልዩ ልዩ ሰነዶች እንዲሁም የአባሩ ዓመተ መሪ አቅድ በገብርናው ከፍለ ኢኮኖሚ መጠናከርና በአጠቃላይ ለአርባ አደሩ ዜግ መሻሻል ከፍተኛ ተኮረተ የሰጠው ጉዳይ ነው፡፡

4.1.3. የኢትዮጵያ ገብርና አይነተኛ አደረጃጀት፡-

የመረጃውን የገብርና ምርት አይነተኛ አባራሩን በመ መለከት ስንት ዋና ዋና የገብርና አይነተኛ በኢትዮጵያ መለየት ይቻላል፡፡ እነዚህም 1/ የከበተ ርቢና እርሻ ቀለቀለ 2/ የከበተ ርቢ 3/ ሰፋፊ እርሻ ናቸው፡፡

1/ ከበተ ርቢና እርሻ ቀለቀለ፡-

ይህ አይነት ገብርና የርሻንና የከበተ ርቢን ባንድ ላይና ጉን ለጉን ማካሄዱን ይመለከታል፡፡ ይህ አይነት ገብርና በፀባዩ ከአጭ ወደ አፍ ነው፡፡ በዚህ መንገድ ገብረው የሚያስፈልገውን ሁሉ በራሱ ለማፍራት ሲቆክር ይታያል፡፡ የገበያ ተጽእኖ ብዙም አይሰማም፡፡ ለውጥ በጣም አነስ ተኛና የገብረውን ፍላጎት ሊያሟላ የሚችል አነስተኛና መጠነ ነገርቸን ብቻ ይመለከታል፡፡ የዚህ አይነት ገብርና በኢትዮጵያ ባጠቃላይና በተለይ በደጋው ክፍለ በብዛት የሰፊ ነው፡፡

2/ የከበተ ርቢ፡-

ይህ አይነት ገብርና ጌላቱ ከሀክም የዘላገ ከበተ ርቢ ጀምሮ እስከ ዘመናዊ ሳይንሳዊ የከበተ አረባብ ያለውን ይጠቀሳሉ፡፡ በኢትዮጵያ የከበተ ርቢ ከፍተኛ የኢኮኖሚ አስተዋጽኦ አለው፡፡ ለምሳሌ የቀዳሚው ወጤታችን ከፍተኛ የውጭ ምንዛሪ ማሰገፍ ናቸው፡፡ ይህም እንዲያለን የሥጋ ፋብሪካ ሲያቸም በሀገር ውስጥ ከበተ የሚሠሩ ናቸው፡፡

ኢትዮጵያ በአፍሪካ ከፍተኛው የከብት ቁጥር የያዘች ሀገር ነች፡፡ እንደ ከብት ሀብት ቁጥር ብዛት ገን ብዙ ተጠያሚ አይደለችም፡፡ ይህም በከብት ርባታ ሥርዓት ጌላ ቁር ነትና ከብትም ያለጥበሩና ብዙ ውጤት የማይሰጡ በመሆናቸው ነው፡፡

የኢትዮጵያ የከብት ርቢ ቢበዛም የሚሆነው እንደና በዘላገን ከብት አርቢዎች፣ ሁለተኛ ደገፍ በአዝርአት አርቢ ጋር በቀለቀለ በሚሆነው ከብት ርቢ ነው፡፡ ዘመናዊ የከብት ርቢ አለፍ አለፍ በመጥፋት ላይ ቢገኝም ከበፊት ጋር ሲወዳ ደር በጣም ዝቅተኛ ነው፡፡

የኢትዮጵያ ከብት ርቢ ዋና ዋና ችግሮች የሚከተሉት ናቸው፡፡

- 1/ የእንሰባት ወት፡- ብዙዎች እንሰባት አመጋገቢያቸው በጣም ዝቅተኛ ስለሆነ ለበሽታና ለወት የተጋለጡ ናቸው፡፡
- 2/ የባህል ችግሮች፡- በዙፉ ጊዜ ከብት አርቢዎች በተለይ ዘላናቸው የከብትን ብዛት እንደ ማህበራዊ ክብር ያቆታል፡፡ ለጥራት ተኮረት አይሰጡም፡፡
- 3/ አነስተኛ ክብደት፡- ከብትቻቸው ክብደታቸው በጣም አነስተኛ ነው፡፡ በዘመናዊ እያያዘ ከተያዙ ከብትቸው ጋር ሲወዳ ደር የብዙዎች ከገጣሽ በላይ ያንሳል፡፡ በዚህም የተነሳ የሥጋ ውጤታቸው በጣም አነስተኛ ነው፡፡
- 4/ ዝቅተኛ ዎርታማነት፡- ከከብትቹ እያያዘ ጌላ ቁር ነት የተነሳ ለዎሳሌ ላዎች የሚሰጡት የወተት መጠን በዘመናዊ መልክ ከተያዙት ጋር ሲወዳ ደር በአሥር እጅ ያህል የሚያንሰባት ሁኔታ አለ፡፡
- 5/ የከተሞች አለመሰፋፋት፡- የከተሞች መሰፋፋት የከብት ርባታን በማጥፋት ላይ ከፍተኛ ተጽእኖ አለው፡፡ ከተሞች ሲሰፋፋ ለዚህ እየሰፋና እያደገ የሚሄደው የከተማ ሕዝብ

በዙ የከበተ ውጤት በተለይም ሥጋና ወተት ማቀረብ አስፈላጊ ሲሆን ዘመናዊ የከበተ ርባታን ሊጉተጉት እንደሚችል ይታወቃል፡፡

3. ሠፋፊ እርባታ፡-

ይህ ቀደም በገለ የውጭ የሀገር ውስጥ ከበር ተያቸ ተይዞ የነበረውንና በአሁኑ ወቅት በመንገሥት ቁጥጥር ሥር የሆነውን የመንገሥት እርባታ ይጠቀሳል፡፡ ይህ ዓይነት እርባታ መጀመሪያ ወደ ኢትዮጵያ የተጀመረው በውጭ ሀገር ከፒታሊስተቸ ነው፡፡ ለምሳሌ በአዋጅ ሽለቆ የደቸቸንና በኤርተራ የኢኮኖሚያቸውን መጥቀስ እንችላለን፡፡ ቀስ በቀስ ገን የገዢው መደብ አባላትና ኢትዮጵያውያን ገለሰባቸው በዚህ ሥራ ተሳታፊ ተው እና ያለን፡፡ በ1966 ዓ.ም. አካባቢ የዚህ ዓይነት እርባታ ጠቀሳላ ሰፋት ወደ 70,000 ሄክታር ይገመት ነበር፡፡

በአሁኑ ጊዜ የመንገሥት እርባታ በቀጠና በሰሜን በደቡብ በምዕራብና በአዋጅ እርባታ ለግት ስርገራቸው ተደራጅተው ይገኛሉ፡፡

4. በአሁኑ ጊዜ የገባርና አደረጃጀት፡-

የኢትዮጵያ የገባርና ሥራ በሰሰት መልክ ተደራጅቶ እናገኛለን፡፡ እነዚህም የመንገሥት እርባታ፣ የገበሬዎች የአምራቾች የብረት ሥራ ማኅበራት እርባታና የገለሰብ ገበሬ እርባታ ናቸው፡፡

ሀ/ የመንገሥት እርባታ ከላይ በጠቀስነው መልክ የተደራጀ ሲሆን ከታሪኩ ጠቀሳላ መሬት ወደ 300,000 ሄክታር አካባቢ /ከ3-4 %/ የሚሆነውን ይይዛል፡፡

ለ/ የገበሬዎች አምራቾች የብረት ሥራ ማኅበራት-በገምት ወደ 8000 ሄክታር የሚሆነውንና 0.1 % የሚሆነውን የታሪኩ መሬት ይይዛል፡፡ በአደረጃጀታቸው ተሰባሳይነት ያላቸውን የሠፈሩ እርባታ አዚህ ላይ የወመርገ

እንደሆነ ወደ 40,000 ሄክታር መሬት ይገመታል፡፡

ጠ/ የገለበጠ ገበሬ እርሻ-ከሰደብተ ሚዲያን ሄክታር በላይ የሚገመተ ወይም ከታረሰው መሬት ከ90% በላይ የሚሠሩ ነው የሀገሪቱ የእርሻ ሰበል ገቢ ከዚህ እንደሚገኝ ይገመታል፡፡

እዚህ ላይ አተኩረን ለና የው የሚገባ ተለቀ ም ነገር የሰዎራቸው ነበረተ ሥራ ማነበራተን የማደራጀት ተገርፎ በጣም አጣጥሞ ብዙም ተገል የሚጠይቅ መሆኑን ነው፡፡

4.2. ኢንዱስትሪና መገናኛ ጽሕፈት ምድባዊ ባህሪ ያት፡-

እንደሌሎች ጋሳ ቁር ሀገሮች ሁሉ የኢትዮጵያ ኢንዱስትሪ በጣም የሚነጻጸሩና የማይደጋገፉ ጋሳ ቁርና ዘመናዊ ኢንዱስትሪያዊ የሚታዩት ነው፡፡ ስለ ኢንዱስትሪ በገነባበት የጉዳን ኢንዱስትሪና ዘመናዊ ኢንዱስትሪን ለይተን መመልከት ይኖርብናል፡፡

የጉዳን ኢንዱስትሪ በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ የቀየረ ነው፡፡ የቀዳሚው ሥራ፣ የጌጣጌጥ ሥራ፣ የሸከላ ሥራ፣ የሽጦና ሥራ፣ የሰፊት ሥራ፣ የማረሻ የጉራጌና የጦር ሥራ በኢትዮጵያ ለረጅም ጊዜ የነበሩ ናቸው፡፡ እነዚህ ሥራዎች ባብዛኛው ባለቤት ሆነው የኖሩ እንዲሁም ከፍተኛ ወጪ የኢንዱስትሪ ሥራ አስተዳደር ያዩ፡፡ ለዚህም ዋናው ያዘጋጅተ የነዚህ ሥራዎች መናቀ ነው፡፡ ለነዚህ ሠራተኛቸው ፋቂ፣ ሰዓት፣ ጠቅላይ ወዘተ... የሚል ስም እየወጣለቸው መምጣት ስላቸው ተገቢው ይኖረ ነበር፡፡ ከገባቸው ፍጥነት ውጪ በዚህ መስክ ብዙ ለወጡ ተደርገዋል፡፡ ባለመምያዎች በጣም ሀብት እንዲደራጁ ከፍተኛ የመንገድ ደጋፊ ይሰጣቸዋል፡፡ ለባለቤቱ መንገድ እደ ጥበባትን ለማስፋፋትና ለማግኘት ባለው ከፍተኛ ዓላማ ባህሪ የአደ ጥበብ ውጤቶችን ከጊዜ ጊዜ እየፋፈና እየገነባ በመሄድ ላይ ናቸው፡፡

ዘመናዊ ኢንዱስትሪን ማስፋፋት የማንኛውም ሀገር ዓላማ ነው፡፡ ለዘመናዊ ኢንዱስትሪ መስፋፋት መሠረቶች ማዕደናት፡

ነፃጅ የውሃ ኃይል፣ የእርሻ ጥረ ሀብቶችና ገበያ ናቸው፡፡

የማዕድን ሀብታችን ገና ብዙ መጠናቀቅና መመርመር እንዳለ በተመዘገበው ደረጃ ላይ አንስተናል፡፡ ያለ ብዙ ማዕድን ሀብት ኢንፋክትሪን ማስፋፋት አስቸጋሪ ይሆናል፡፡

የኤሌክትሪክ ኃይልም እንደዚሁ ለኢንፋክትሪ እድገት ተለቀ መሠረት ነው፡፡ ኢትዮጵያ በጣም ከፍተኛ የውሃ ኃይል ያላት ሀገር ነች፡፡ አስከላሁን በሥራ ላይ የዋለው ገንዘብ በጣም ተገቢ ነው፡፡ በብዙ የሀገራችን ሥፍራዎች የሚገኘው የጂኦተር ማል ኃይልም በሥራ ላይ ማዋል ከተቻለ ኢትዮጵያ በርካታ ኢንፋክትሪዎችን እንዲያገኝ ለገዢዎች የሚተርፍ ኃይል ለታመነው እንደሚችል ይገመታል፡፡ ለምሳሌ ከጥቂት አመታት በፊት በተደረገ ጥናት ከአባይ ወንዝ ቀሪ ውስጥ በቻ ከ100 የሚያንሱ የውሃ ኤሌክትሪክ ማመንጫ ጣቢያዎችን መሥራት እንደሚቻል ተረጋግጧል፡፡

ብዙ ኢንፋክትሪዎች የእርሻ ጥረ ሀብት ይሻሉ፡፡ ለምሳሌ የግንብ፣ የጨርቃጨርቅ፣ የቀዳ ወዘተ... የኢትዮጵያ እርሻ ገና ያለዓበረና ጋሳቀር በመሆኑ የጥረ ሀብት አቅርቦት በጣም ውሴን ነው፡፡ እርሻን ማስፋፋትና ከኢንፋክትሪ ጋር ማጣመርና መዋሃድ ለማራወቅ የማይገኝለት መፍትሔ ነው፡፡

ለላላው የኢንፋክትሪ እድገት መሠረት ገበያ ነው፡፡ የገበያና ምርታማነት ዘቅተኛ መሆን ማለት በቁጥር ብዙ የሆነውን ገበሬ ኮሎኖች ዘቅተኛ መሆን ማለት ነው፡፡ ይህ ማለት ደገፍ በገበያ የመሳተፍ ኃይሉ በጣም ዘቅተኛ ነው ማለት ነው፡፡

የኢትዮጵያ ዘመናዊ ኢንፋክትሪ ቢበዛኛው ቀላል ኢንፋክትሪ ነው፡፡ ከባድ ኢንፋክትሪ በኢትዮጵያ ገና የሌለ ያህል ተገቢ ነው፡፡

$$\frac{9\lambda + 9\theta \delta}{2} \geq 2\gamma\alpha + 6\gamma\beta + 5\gamma\delta + 3\gamma\theta +$$

004A U7C 119731

[illegible]

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፡፡

Provisional Military Government of Socialist Ethiopia,
Ministry of Industry, Statistical Bulletin, May 1984,
P. 3.

4.2.1 የዘመናዊ ኢንዱስትሪ ሥርዓት

በኢትዮጵያ ያለው የኢንዱስትሪ ሥርዓት በጣም የተዛባና በተወሰኑ ሥፍራዎች ብቻ የተከማቸ ሆኖ ቀይቷል፡፡ በኢትዮጵያ ሦስት ዋና ዋና የኢንዱስትሪ ቀጠናዎችን መለየት ይቻላል፡፡

1/ የአዲስ አበባ-ናዝሬት የኢንዱስትሪ ቀጠና

2/ የአሥመራ ምጽዋ የኢንዱስትሪ ቀጠና

3/ የደረጃዋ ጠረር የኢንዱስትሪ ቀጠና ናቸው፡፡

በነዚህም ውጭ የኢንዱስትሪ ከምቸት ጉልቶ የሚታይበት ሥፍራ የለም፡፡ በክፍለ ሀገር ደረጃ ያየነው አንደኛው ሽዎች ሊረፉ ጠረር ጉብኝቶችን ወደ 90% የሚሆነውን ያህል ይዘውታል፡፡ በአሁኑ በዓት ሌሎች ክፍለ ሀገሮችም ብቅ ብቅ እያሉ ይሆናቸዋል እና ያሉ፡፡ ለምሳሌ

ወላ - የኮምፒውተር ጤና ጤና ሥጋ ፋብሪካ

ጌኦም - የጤና ጤና ቅና የምግብ ዘይት ፋብሪካዎች

ጌንደር - የጥጥ ፋብሪካ

ተገራይ - የምግብ ፋብሪካዎች

ሲኦም - የተለያዩ አነባተኛ የእርሻ ኢንዱስትሪዎች

በኢትዮጵያ በፍጥ ለቀየሙ የኢንዱስትሪ ከምቸት ምክንያት ተጽ ያመሠረተ ለማት ተራንባጋርተና ኃይለ አንዲህም የገበያ ከተወሰኑ ቦታዎች መከማቸት ነው፡፡

በአሁኑ በዓት ኢንዱስትሪ በመንገሥት ቁጥጥር ሥር በመሆኑ ሥርዓቱን ለመምራትና ለመቀየስ የመጣታቸው ሁኔታ አለ፡፡

4.2.2 ተራንስፖርትና መገናኛ

የተራንስፖርት አገልግሎት ስፋት ለአንድ ሀገር ኢኮኖሚ አንድ ደዎ ሥር ነው። የተሰፋፋ የተራንስፖርትና መገናኛ አገልግሎት የዓባሪ ኢኮኖሚ ምልክት ነው። ዘመናዊ የኢንፍራስትራስትሩር የገንዘብ ኢኮኖሚ የገደብ ተራንስፖርትና መገናኛ መስፋፋትን ይጠይቃል።

1/ የመንገድ ተራንስፖርት

ይህ ዘመናዊ የመኪና መንገድ ተራንስፖርትን ብቻ የመሰለ ለከተማ ነው። በሀገራችን የመኪና መንገድ ሥራ የተደመረው በ1920 ገደማ ነው። ከዚያም በአምስት ዓመት የኢኮኖሚው ወረራ ጊዜ እየተፋጠነ መጣ። የኢኮኖሚው ወረራዎች መንገዶች ሲሰሩ ዓለማዊ በቀጥታ ለወታደራዊ ተገባር ነበር።

ኢትዮጵያ ወጣ ገባና ተራራ የሚጠቀሙት ሀገር ስለሆነች የአውራ መንገድ ሥራ በጣም አስቸጋሪ ነው። መንገዶቿን ለመዘርጋትም ሆነ ለማደስ ከፍተኛ ወጭ ይጠይቃል። ይህም ሆኖ በተለይ ከአብዮታችን ፍንጻታ ወዲህ በጣም ብዙ መንገድ መዘርጋትን አገገነዘባለን።

የኢትዮጵያ አብዮት በፈነዳበት በ1966 ገደማ የነበረው ጠቅላላ መንገድ ርዘመት አስፋለት የሁሉ ጊዜ መንገዶችና የደረቀ ጊዜ መንገዶችን አጠቃሉ 8,133 ኪሎ ሜትር ያህል ነበረ። ዛሬ ይህ ቁጥር ከ28,316 ኪሎ ሜትር በላይ ይላል። ይህም በቀደም አብዮት ከነበረው ከሦስት ጊዜ በላይ ያበላሸ።

የመንገድ ተራንስፖርትን ለማስፋፋት በደኅረ አብዮት ኢትዮጵያ የተገኘው ውጤት አመርቂ ነው ብንለም ገና ብዙ ጥረትን የሚጠይቅ ተገባር አንፃለ መገንዘብ ያሻል።

ለምሳሌ ከመንገዱ ገራና ቀጥ አሥር ኪሎ ሜትር ርቀት በመንገዱ ለመጠቀም የሚቻለበት ርቀት ነው ብንለ ከሀገሪቱ ጠቅላላ

በፋት 46 % ያህሉ በቻ ነው ለአውራ መንገዶች የሚቀርበው፡፡

ዛሬ በኢትዮጵያ አብዛኛው ሽቀጣ ሽቀጥና ሰው የሚጓዝበት በመንገዱ ተራንሰፖርት ነው፡፡

2/ የባቡር መሰመር

በሀገራችን የባቡር ተራንሰፖርት እጅግ ኋላ ቀር ነው፡፡ በኢትዮጵያ ያለው ጠቀላላ የጠጂራ ርዝመት ከአዲስ አበባ ጂቡቲ /በኢትዮጵያ ውስጥ በቻ/ 782 ኪ.ሜትር እንዲሁም ከአዋርዳት ዎፀዋ 306 ኪ.ሜትር በጠቀላላው 1088 ኪሎ ነው፡፡ /የአዲስ አበባ ጂቡቲ ጠጂራ ጠቀላላ ርዝመት 880 ኪሎ ሜትር/ ነው፡፡ የነዚህ ሀዲዶች ዓይነት ከዘመናውያኑ ጋር ቢተያየ ያላቀር ነው፡፡

የባቡር ተራንሰፖርት በተለይ ሥፍራ የሚፈቱ ከባድ ሽቀጦችን ለማጓጓዝ በጣም ጠቃሚ ነው፡፡

3/ የአየር ተራንሰፖርት

የአየር ተራንሰፖርት ለፍጥነት አገልግሎትና ከመሀል ሀገር በጣም ርቀው ወደሚገኙ ሥፍራዎች ለማጓጓዝ በጣም ጠቃሚ ነው፡፡ እንደ ኢትዮጵያ ለመንገደም ሆነ ሀዲራ መዘርጋት የመራት አቀማመጥ አስቸጋሪ በሆነበት ሀገር የአየር ተራንሰፖርት በዙፋኖቿን ያቃላል፡፡

ኢትዮጵያ ባለው ሀገሮች አንዳር ሰተታይ የዓበረ የአየር ተራንሰፖርት የተሰፋፋባት ሀገር ነች፡፡ የኢትዮጵያ አየር መንገዱ በሀገር ውስጥ ከበላሳ ለማያገሉ ጣቢያዎች መደበኛ አገልግሎት ይሰጣል፡፡ በዓለም አቀፍ አገልግሎትም በአፍሪካ፣ በአውሮፓ በእስያ በሮስት ባሉ ሀገሮች ጋር ኢትዮጵያን በማገናኘት የማይናቀ አገልግሎት ያበረከታል፡፡

4/ የጡሃ ላይ ተራንቦሯርት

ኢትዮጵያ በወንዝቷ ባህርይ ምክንያት የወንዝ ላይ ተራ
ንቦሯርት አገልግሎት የላትም፡፡ በኢትዮጵያ ከባር ወንዝ በስ
ተቀር ለመጓጓዣ የሚጠቀም ጡህ የለም፡፡

ኢትዮጵያ በቀይ ባህር ላይ በአሰብና ምፅዋ ወደቦቿ በመ
ጠቀም ኢንተርናሽናል የባህር ተራንቦሯርት ይርዷት ላላት፡፡

በነዚህ ዘመናዊ የተራንቦሯርት ገለጋሎቶች ሌላ ዛሬም
በኢትዮጵያ በአህያ፣ በአጋሰሰና በሰጡ ሽኩሽ በዙ ዕቃ ረጃ
ጅም ርቀት ይጓዛል፡፡ በተራንቦሯርት ገለጋሎት ላይ ያለው
ደርሻም በቀላሉ የጻይገመት ነው፡፡

REFERENCES

- Assefa Mehretue, The Changing Landscape of the Wonji Plain, The Ethiopian Geographical Journal V.S No. 2, December 1967.
- Aynalem Adugna, The Spatial Patterns of the Ethiopian Population, University of Durham, 1984.
- Bekure W/Semayat.
- Daniel Gemechu, Aspects of Climate and The Water Budget in Ethiopia, Addis Ababa University Press, 1977.
- Daniel Gemechu, The Location and Topography of Ethiopia; Addis Ababa University, 1969.
- Department of Geography, Summerized Readings in Geography 101, A.A. U., December 1981.
- የጠባቢ ህይወት ጥበቃ ስራ ስር የጠባቢ ህይወት ጥበቃ የጥናት ሪፖርት ለፖርቶ ለጊዜ ለባለፈው 1977::
- Huhenagel H.P., Agriculture in Ethiopia, FAO, Rome 1961.
- Kebede Tato, Rainfall in Ethiopia, Geographical Journal, Addis Ababa, 1964, Vol II, No. 2.
- Last G.C, A Geography of Ethiopia Far Senior Secondary Schools, Ministry of Education, 1963.
- Last G.C, Some notes on the Scenery of the Ethiopian Vol. 6, No. 1.
- Mesfin Wolde Mariam, An Introductory Geography of Ethiopia, Addis Ababa, Berhanena Selam P.P., 1972.
- Mesfin Wolde Mariam, An Atlas of Ethiopia, Asmara, 1971.
- Mesfin Wolde Mariam, Background of the Ethio-Somali Dispute, Addis Ababa, 1964.
- Mesfin Wolde Mariam, Somalia: The Problem Child of Africa, Addis Ababa, Artistic Printing Press, Septemebe 1977.

Mesfin Wolde Mariam, The Awash Valley Trends and Prospects, Ethiopian Geographical Journal, Addis Ababa, 1964, Vol. II, No. 1.

Mesfin Wolde Mariam, Some Aspects of Urbanization in Pre- Twentieth Century Ethiopia, Ethiopian Geographical Journal, Addis Ababa, 1965, 1965, Vol. III, No. 2.

Ministry of Information, Power and Irrigation, Addis Ababa, 1973.

Mohr Paul A, The Geology of Ethiopia, Addis Ababa, University Collage of Addis Ababa Press, 1964.

Murphy H.F., A Report On the Fertility Status of Some Ethiopian Soils, Exp. Statistical Bulletin, No. 4

Money, The Natural Vegetation of Ethiopia, Ethiopia Observer, Vol. 5, No. 3.

Suzuki H, Some Aspects of Ethiopian Climate, Ethiopian Geographical Journal, December 1967, Vol. 5. No. 2.

United Nations Deve opment Programme, (FAO), Ethiopia: Assistance to Land Use Planning Social Aspects of land Use Planning Report A.G. DP /Eth/ 78/ 003 Tech. Rep. 9, Rome, 1984.

U.S Department of The Interior Bureau of Reclamation Land and Water Resources of the Blue Nile Basin, Addis Ababa, 1964.

Y. Abul Haggos, A Contribution to the Physiography of Northern Ethiopia, London, University of London The Athelone Press, 1961.

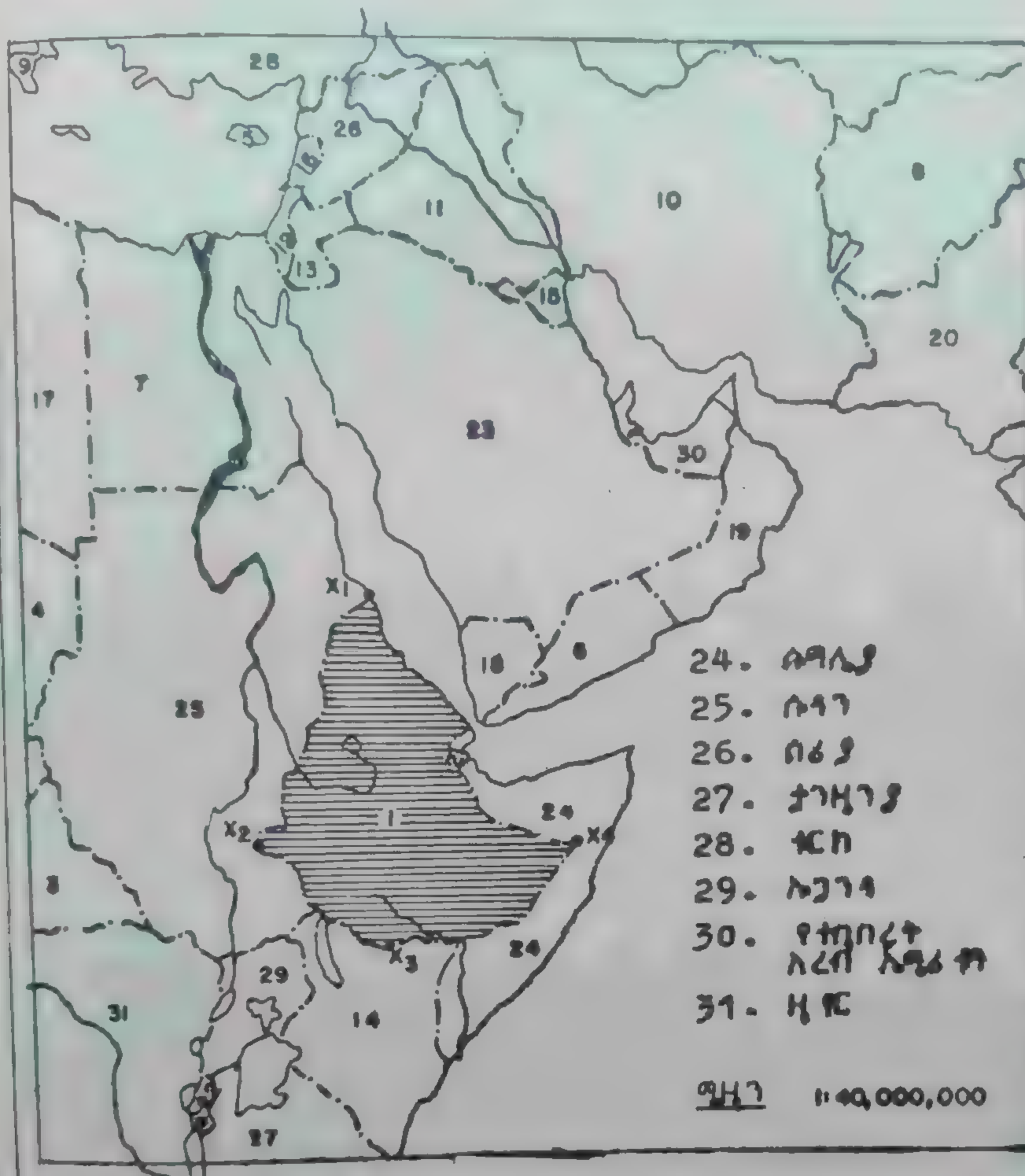
Kloos H, Aynalem Adugna and Essayas Sahilu, The Physical, Biotic and Human Environment, Zein Ahmed and H. Kloos (eds) In Disease Atlas of Ethiopia, Ministry of Health and SIDA/ SARAC/ Wh in Press.

አቶ ደሳለኝ

አቶ ደሳለኝ

ባለ 1

አ በ ል ያ ቸ

- 24. ልዩ ልዩ
- 25. ልዩ
- 26. ልዩ
- 27. ታዲያ
- 28. ቁጥጥር
- 29. ልዩ
- 30. የተጠበቀ ልዩ ልዩ
- 31. ዲሞክራሲ

ግምት 1:40,000,000

- 1. ልዩ ልዩ
- 2. ልዩ
- 3. ልዩ ልዩ
- 4. ልዩ
- 5. ልዩ
- 6. ልዩ
- 7. ልዩ
- 8. ልዩ ልዩ
- 9. ልዩ
- 10. ልዩ
- 11. ልዩ
- 12. ልዩ ልዩ
- 13. ልዩ
- 14. ልዩ
- 15. ልዩ
- 16. ልዩ
- 17. ልዩ
- 18. ልዩ ልዩ
- 19. ልዩ
- 20. ልዩ
- 21. ልዩ ልዩ
- 22. ልዩ
- 23. ልዩ ልዩ
- X1 = 18 ልዩ
- X2 = 33 ልዩ
- X3 = 3 ልዩ
- X4 = 48 ልዩ

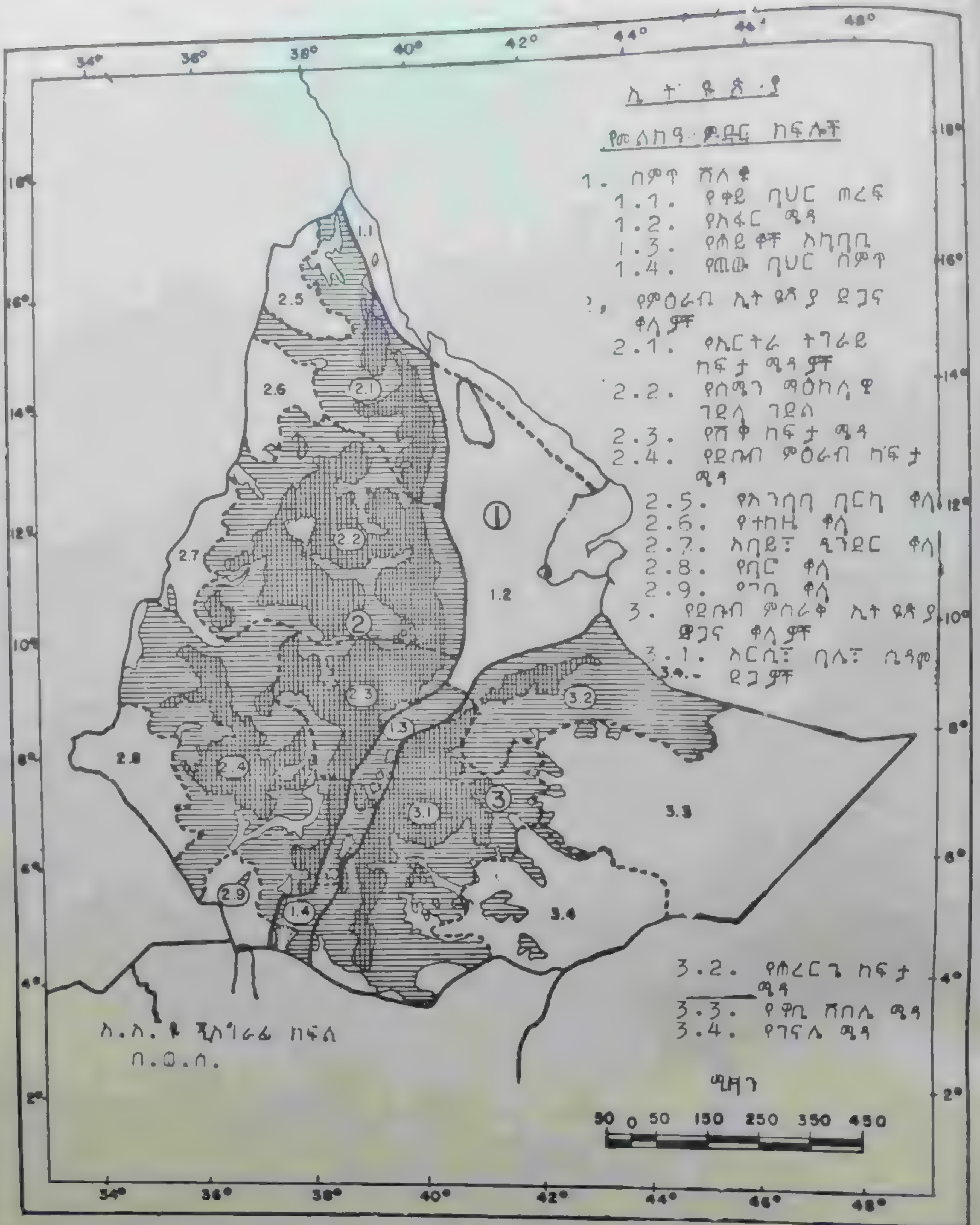
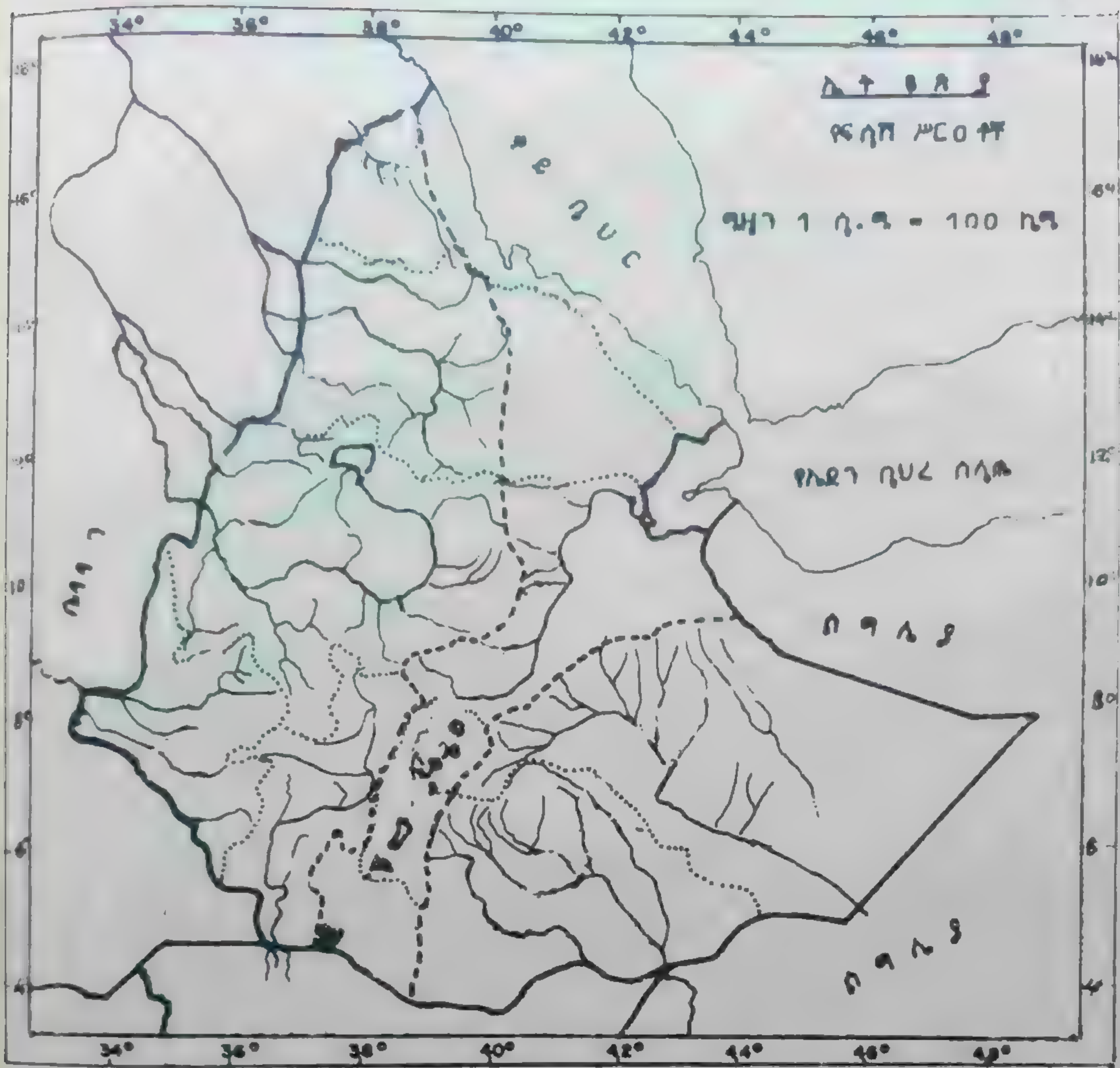
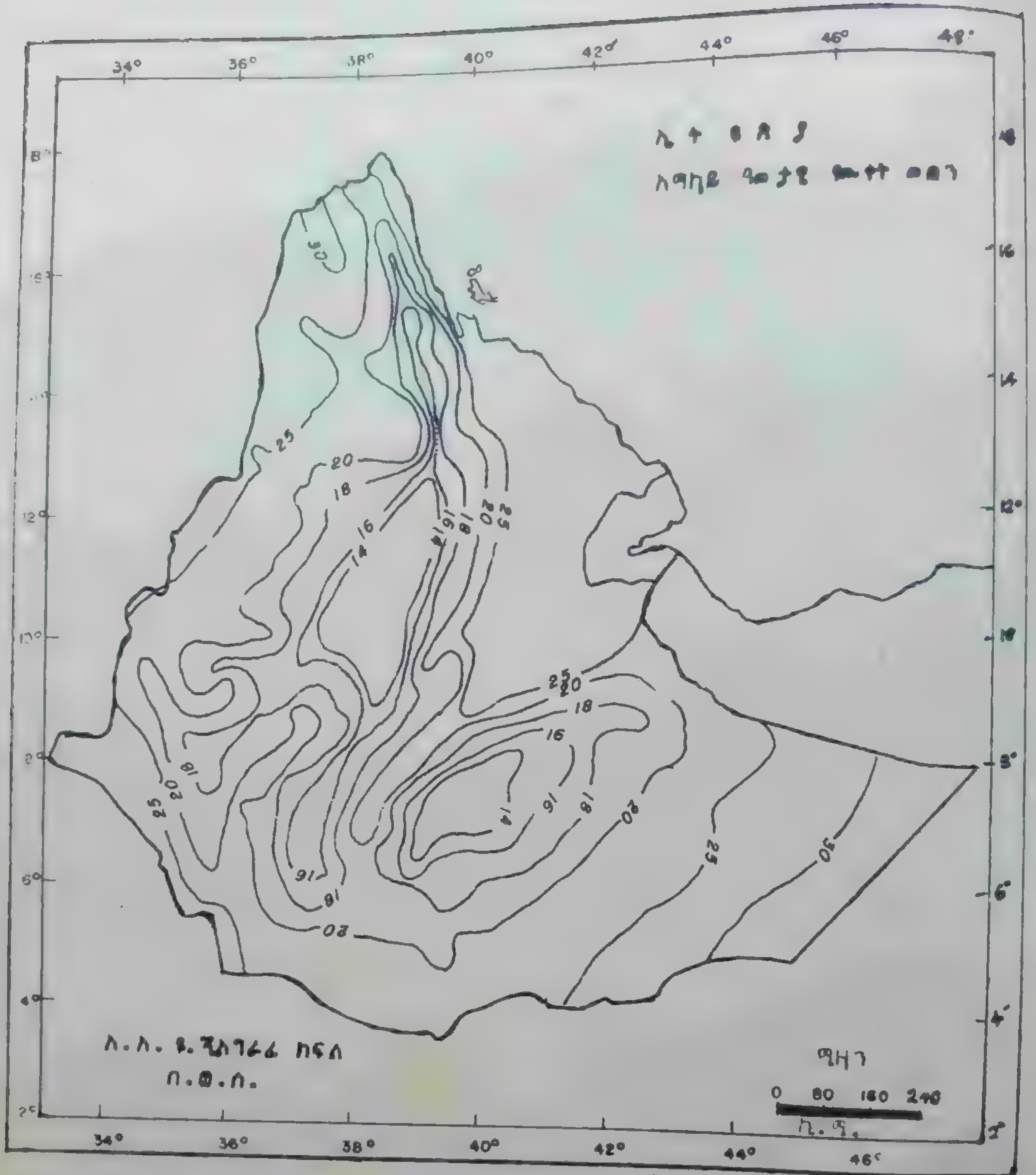

Fig. 8- Adapted from Mesfin W. Meriam, An Atlas of ETHIOPIA, 1970, p. 8

А. А. В. Эпигон не
н. о. н.

ለት ወገን
ወገን ወገን ሥርዓት
1. ጠረፍ ወገን

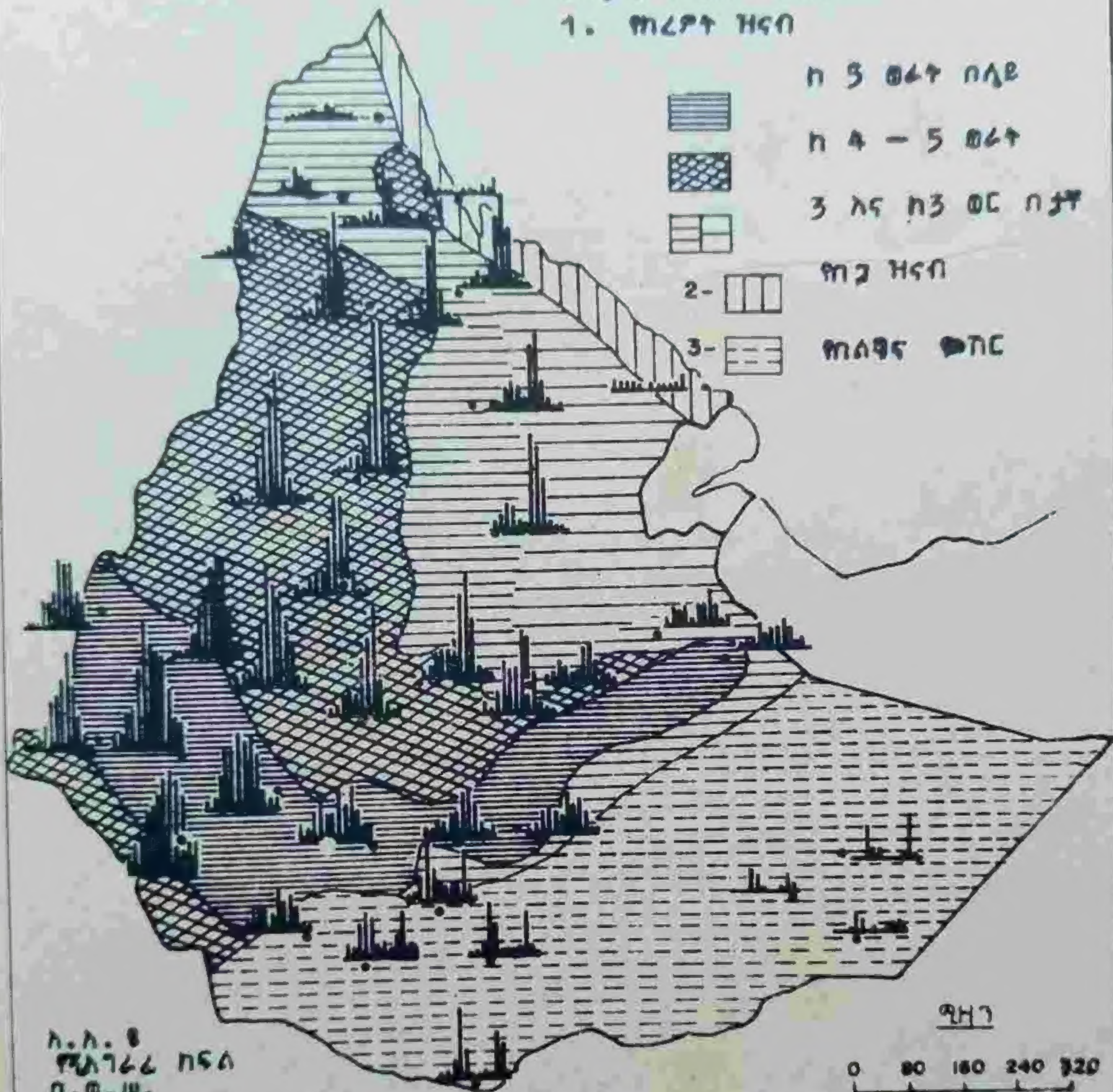
ከ 3 ወገን በላይ
ከ 4 - 5 ወገን
3 እና ከ3 ወገን በታች
ጠገ ወገን
ጠረፍ ወገን

2-

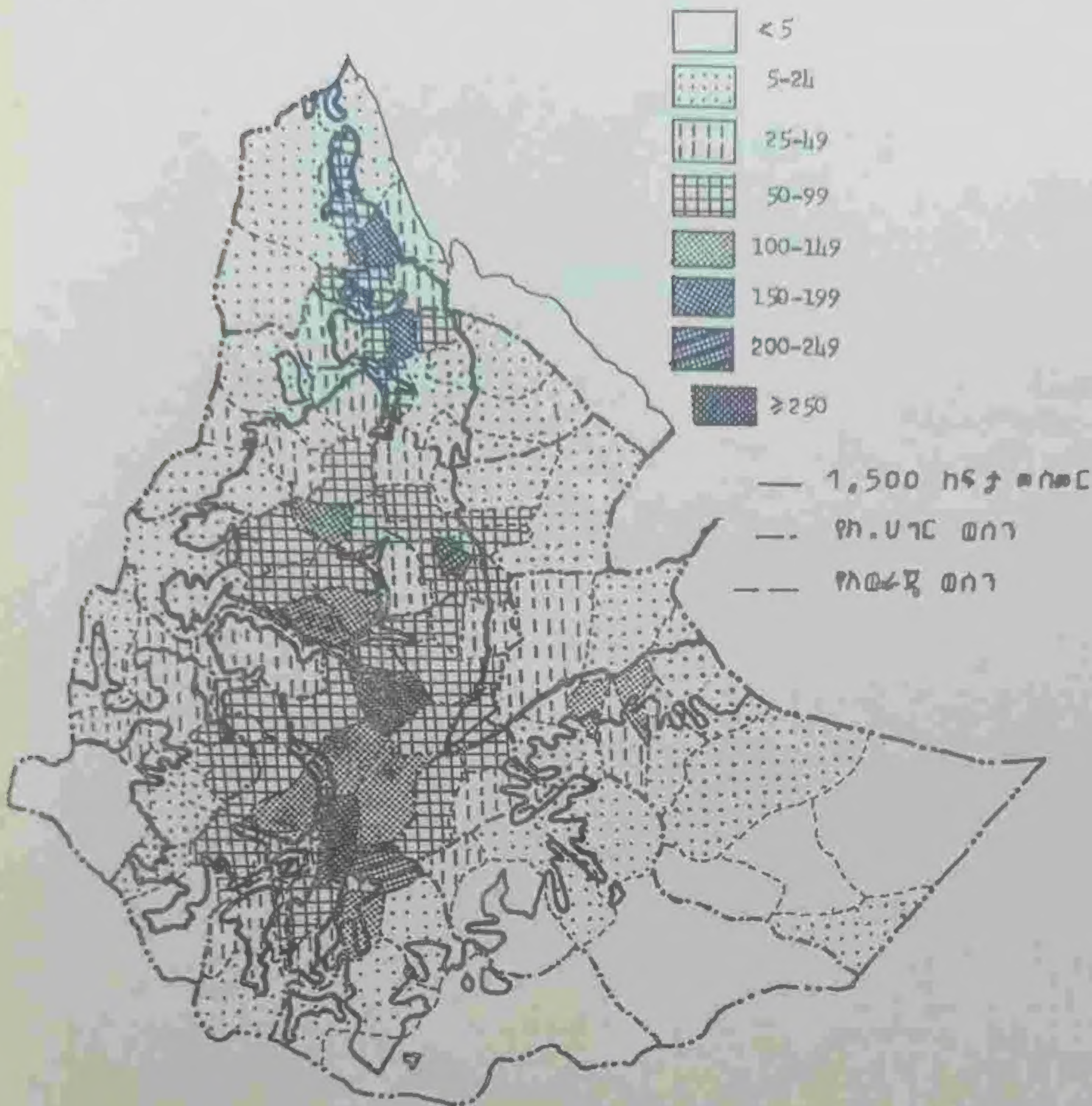
3-

አ.አ. 8
የአገሪቱ ገጽ
በ.ወ.ሠ.

ዓ.አ. 7
0 80 160 240 320

የቦታ ብዛት በኪ.ጜ² /የሕዝብ ሥርዓት / ከርታ 7

የሕዝብ ተገጥሞ በአጠቃላይ

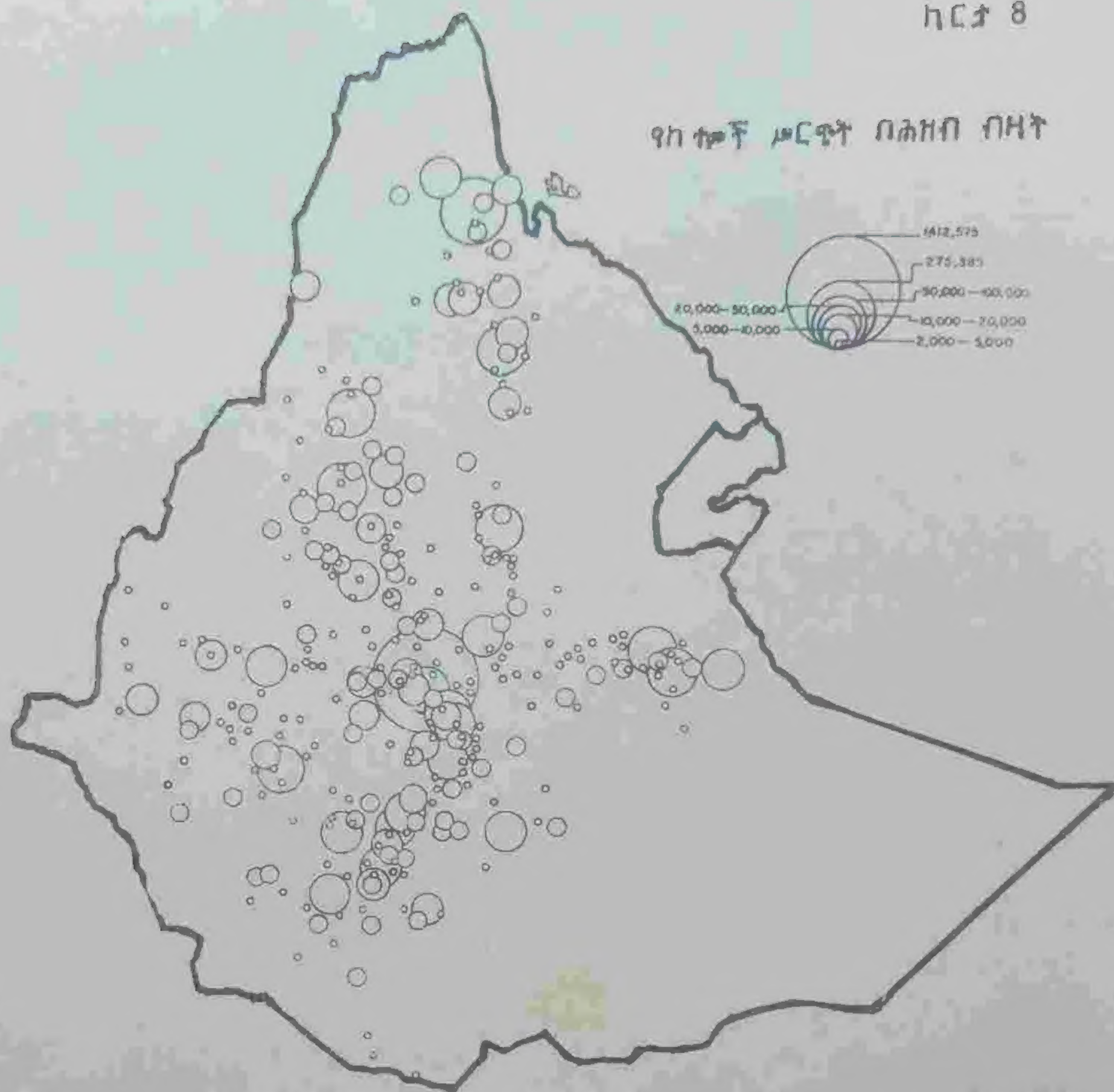
በከተማ ሌሊት. አይኖሩም ሌሊት: ለባያክ ስህራ

Proudly
brought
to
you

www.benyamhik.wordpress
.com

ክርታ 8

ዓከተዎች ሥርዓት በሕዝብ ቦዛት

በተዋቸ

በበለጠ ለፑ: ለይናለዎ ለፋፍ ለገጽ ለሀላ

በተ. መ. ሚ. ሚ. ድርጅት ተተመ " "

Proudly
brought
to you
by

www.binyamhk.wordpress
.com

